

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΤΕΙ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ**

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΟΥ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ

ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

A.M. 6588

ΘΕΜΑ:

**«ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΤΗΝ ΜΕΤΑ ΟΝΕ ΕΠΟΧΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ
ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ»**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΦΥΣΑΡΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Περιεχόμενα Εργασίας:

-Εισαγωγή: Έννοια της Τράπεζας, Έννοια της ΟΝΕ, Ιστορικά στοιχεία, Τραπεζικό Δίκαιο.

-Κεφάλαιο 1 : 1.1 Έννοια της Κεντρικής Τράπεζας μιας χώρας.

1.2 Ρόλος και Αρμοδιότητες των Κεντρικών τραπεζών.

-Κεφάλαιο 2 : Οι λειτουργίες και οι αρμοδιότητες των εμπορικών τραπεζών, Είδη Τραπεζών.

-Κεφάλαιο 3 : 3.1 Το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα.

3.2 Οι επιρροές της ΟΝΕ στις κεντρικές και εμπορικές τράπεζες.

-Κεφάλαιο 4 : 4.1 Η τράπεζα της Ελλάδος και οι αρμοδιότητες της σήμερα, στην μετά ΟΝΕ εποχή.

-Κεφάλαιο 5 : 5.1 Η εποπτεία της τράπεζας της Ελλάδος.

-Βιβλιογραφία – Πηγές.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έννοια της Τράπεζας, Ιστορικά στοιχεία, Τραπεζικό Δίκαιο, Οικονομική Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ).

Τράπεζα ονομάζεται μια επιχείρηση, η οποία ασχολείται με χρηματικές και πιστωτικές συναλλαγές. Ανάλογα με το είδος της μπορεί να δέχεται καταθέσεις, να χορηγεί δάνεια, να φυλάσσει και να διαχειρίζεται αξιόγραφα, να αναλαμβάνει την πληρωμή για λογαριασμό του πελάτη κλπ.

Η κερδοφορία της τράπεζας βασίζεται στην λεγόμενη "ψαλίδα", δηλαδή τη διαφορά ανάμεσα στο επιτόκιο δανεισμού και στο επιτόκιο καταθέσεων. Έτσι αν για παράδειγμα μία τράπεζα χορηγεί ένα δάνειο με επιτόκιο 9% και δέχεται κατάθεση με ετήσιο επιτόκιο 2% η διαφορά αυτή (7%) αποτελεί την ψαλίδα που οδηγεί στα κέρδη της τράπεζας. Βέβαια οι τράπεζες αποκομίζουν και από άλλου χρήματα όπως από προμήθειες ή από συμμετοχές και επενδύσεις. Ωστόσο η κύρια λειτουργία της έγκειται στο δανεισμό (χορηγήσεις και καταθέσεις).

Ιστορία

Αν και πολλές από τις τραπεζικές πράξεις έχουν την καταγωγή τους σε πανάρχαιες εποχές όπως στην αρχαία Βαβυλώνα, οι πρώτες πραγματικές τραπεζικές εργασίες μπορούν να εντοπιστούν στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό με τους «τραπεζίτες» και στο ρωμαϊκό με τους «argentarii», οι οποίοι δέχονταν καταθέσεις και χορηγούσαν δάνεια, ενώ παράλληλα εκτελούσαν πληρωμές και για λογαριασμό τρίτων. Μετά την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας η πείρα των τραπεζικών χάθηκε μαζί με τους τραπεζίτες. Οι επόμενες μορφές τραπεζικών συναλλαγών εμφανίζονται στο Μεσαίωνα όπου οι αργυραμοιβοί, οι χρυσοχόοι και οι έμποροι δέχονταν καταθέσεις για τις οποίες εξέδιδαν πιστοποιητικά – βεβαιώσεις. Το 18ο αιώνα στην Αγγλία οι αποδείξεις κατάθεσης για σταθερά ποσά αποτέλεσαν τα πρώτα τραπεζογραμμάτια. Έτσι σιγά - σιγά με την ανταλλαγή των τραπεζογραμματίων, οι τράπεζες άρχισαν να αποκτούν τον ρόλο που κατέχουν σήμερα στην σύγχρονη οικονομία.

Η πρώτη μεταπολεμική περίοδος

Κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες και μέχρι την πρώτη πετρελαϊκή κρίση και την κατάρρευση του συστήματος των σταθερών ισοτιμιών (του Bretton Woods), το

διεθνές τραπεζικό σύστημα ήταν προσαρμοσμένο στις υπηρεσίες διαμεσολάβησης, δηλαδή την άντληση αποταμιεύσεων και το δανεισμό δημοσίων και ιδιωτικών επιχειρήσεων.

«Η παρουσία των κεφαλαιαγορών ήταν μάλλον περιορισμένη και υποτονική και οι εμπορικές τράπεζες και γενικότερα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είχαν ως κύρια δραστηριότητα την άντληση πόρων για τη χρηματοδότηση της ταχύτατης ανασυγκρότησης και ανοικοδόμησης των πληγωμένων από τον πόλεμο οικονομιών. Κατά την περίοδο αυτή το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα διακρίνεται για την ποικιλομορφία του και τον εθνικό του χαρακτήρα. Συναλλαγματικός κίνδυνος δεν υπήρχε λόγω του καθεστώτος των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, ενώ τα επιτόκια της αγοράς ήταν σε μεγάλο βαθμό διοικητικά ελεγχόμενα από τις κεντρικές τράπεζες. Τα πιστωτικά συστήματα χαρακτηρίζονται από εσωστρέφεια και από την ύπαρξη διοικητικών ρυθμίσεων, όπως ειδικοί διαχωριστικοί κανόνες στην παροχή πίστης (μακροχρόνιας, στεγαστικής, κ.λπ.), πληθώρα δεσμεύσεων στα διαθέσιμα, στις καταθέσεις και στις χορηγήσεις, υποχρεωτικές ανακαταθέσεις στην κεντρική τράπεζα, διοικητικά καθοριζόμενα επιτόκια (ή όρια επιτοκίων), κ.λπ.»

Είδη τραπεζών

Υπάρχουν διάφορα είδη τραπεζών:

- Οι κεντρικές τράπεζες ελέγχουν συνήθως τη νομισματική πολιτική και μπορούν να είναι ο δανειστής της τελευταίας λύσης σε περίπτωση κρίσης. Χρεώνονται συχνά με τον έλεγχο της διάθεσης χρήματος, συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης νομίσματος. Παραδείγματα κεντρικών τραπεζών είναι η Τράπεζα της Ελλάδος και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.
- Εμπορική τράπεζα, είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για μια κανονική τράπεζα για να τη διακρίνει από μια τράπεζα επενδύσεων. Μιας και αυτές οι δύο δεν είναι πλέον υποχρεωτικό να λειτουργούν κάτω από χωριστή ιδιοκτησία, ορισμένοι χρησιμοποιούν τον όρο "εμπορική τράπεζα" για να αναφερθούν σε μια τράπεζα ή ένα τμήμα τράπεζας που ασχολείται κυρίως με εταιρίες ή μεγάλες επιχειρήσεις.
- Τράπεζες κοινοτικής ανάπτυξης είναι οι τράπεζες που παρέχουν οικονομικές υπηρεσίες και πίστωση σε μη ανεπτυγμένες αγορές ή πληθυσμούς.
- Οι επενδυτικές τράπεζες δίνουν εγγυητικές επιστολές για πώληση μετοχών και χρεωγράφων και συμβουλεύουν για τις συγχωνεύσεις. Παραδείγματα τραπεζών επενδύσεων είναι οι Goldman Sachs των ΗΠΑ και Nomura Securities της Ιαπωνίας.
- Τα ταχυδρομικά ταμειυτήρια είναι ταμειυτήρια που συνδέονται με τα εθνικά ταχυδρομικά συστήματα. Η Ιαπωνία και η Γερμανία είναι παραδείγματα των χωρών με τα προεξέχοντα ταχυδρομικά ταμειυτήρια.
- *Συνεταιριστικές*: Οι συνεταιριστικές τράπεζες αποτελούν πρωτοβουλίες τοπικού κυρίως χαρακτήρα με σκοπό την ενίσχυση π.χ. των τοπικών παραγωγών γεωργικών προϊόντων.

Τραπεζικό δίκαιο

Το Τραπεζικό Δίκαιο που αποτελεί κλάδο του Εμπορικού Δικαίου ορίζει ως απαραίτητο κεφάλαιο για την σύσταση μίας τράπεζας τα 5.000.000 ευρώ. Επίσης η νομική μορφή της τράπεζας είναι η Ανώνυμη Εταιρία κατά αναγκαστικό δίκαιο εκτός από τις πιο σπάνιες περιπτώσεις των συνεταιριστικών τραπεζών. Όλες οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες από το νόμο να διατηρούν ένα αποθεματικό δηλαδή ένα ποσοστό των χρημάτων που δέχονται ως καταθέσεις δεν δύνανται να το χορηγήσουν ως δάνεια για λόγους ασφαλείας (για την κάλυψη υπέρμετρων αναλήψεων των πελατών τους και την αποφυγή έκτακτων περιπτώσεων έλλειψης ρευστότητας).

Οι τράπεζες όμως δεν είναι ανεξέλεγκτες στον καθορισμό των επιτοκίων και της πολιτικής των χορηγήσεων και καταθέσεων τους. Λόγω της πολύ μεγάλης ισχύος τους, οι γενικές κατευθύνσεις δίνονται από διατάξεις και νόμους καθώς και από την Κεντρική Τράπεζα της χώρας.

«**Τραπεζικό δίκαιο** είναι το ειδικό εμπορικό δίκαιο των εμπόρων και του εμπορίου χρήματος και ισοδυνάμων αξιών, κυρίως πολυτίμων μετάλλων. Παίρνει το όνομά του από το κυριότερο τμήμα του, τους εμπόρους χρήματος που ονομάζονται τράπεζες, και τις εμπορικές πράξεις με χρηματικό αντικείμενο που προσιδιάζουν στους εμπόρους αυτούς και ονομάζονται τραπεζικές συναλλαγές. Στο τραπεζικό δίκαιο περιλαμβάνονται ιδίως το δίκαιο της τραπεζικής εποπτείας, το δίκαιο της τραπεζικής οργάνωσης, οι τραπεζικές συναλλαγές (παθητικού ή ενεργητικού) και το δίκαιο των ειδικών τραπεζών».

Οικονομική Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Ως οικονομική και νομισματική ένωση (ΟΝΕ) νοείται η διαδικασία που αποβλέπει στην εναρμόνιση των οικονομικών και νομισματικών πολιτικών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την εφαρμογή ενιαίου νομίσματος, του ευρώ. Η ΟΝΕ υπήρξε το αντικείμενο μιας Διακυβερνητικής Διάσκεψης (ΔΚΔ) που πραγματοποιήθηκε στο Μάαστριχτ το Δεκέμβριο του 1991.

Η υλοποίηση της ΟΝΕ πραγματοποιήθηκε σε τρία στάδια:

- 1ο στάδιο (από την 1η Ιουλίου 1990 έως την 31η Δεκεμβρίου 1993): ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων ανάμεσα στα κράτη μέλη, ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών και αύξηση της συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών.
- 2ο στάδιο (από την 1η Ιανουαρίου 1994 έως την 31η Δεκεμβρίου 1998): σύγκλιση των οικονομικών και νομισματικών πολιτικών των κρατών μελών (για να διασφαλιστεί η σταθερότητα τιμών και η υγιής κατάσταση των δημόσιων οικονομικών) και δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ΕΝΙ) καθώς και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) το 1998.
- 3ο στάδιο (από την 1η Ιανουαρίου 1999): αμετάκλητος καθορισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών και εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος στις αγορές συναλλάγματος και στις ηλεκτρονικές πληρωμές. Εισαγωγή του ευρώ σε φυσική μορφή.

Κατά την έναρξη του τρίτου σταδίου της ΟΝΕ, έντεκα κράτη μέλη υιοθέτησαν το ευρώ ως ενιαίο νόμισμα. Δύο χρόνια αργότερα, προσχώρησε και η Ελλάδα. Η Σλοβενία προσχώρησε στη ζώνη ευρώ την 1η Ιανουαρίου 2007.

Τρία κράτη μέλη δεν υιοθέτησαν το κοινό νόμισμα: το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία, χώρες για τις οποίες ισχύει η ρήτρα εξαίρεσης «opt-out», καθώς και η Σουηδία που δεν εισήγαγε το ευρώ κατόπιν δημοψηφίσματος με αρνητικό αποτέλεσμα τον Σεπτέμβριο του 2003. Τα κράτη μέλη που προσχώρησαν στην Ένωση την 1η Μαΐου 2004 και την 1η Ιανουαρίου 2007 οφείλουν να υιοθετήσουν το ευρώ όταν θα πληρούν όλα τα κριτήρια σύγκλισης. Δεν προβλέπεται γι' αυτά καμία ρήτρα εξαίρεσης στις προενταξιακές διαπραγματεύσεις.

Οι προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για την εξασφάλιση της επιτυχίας της ΟΝΕ μακροπρόθεσμα είναι η συνέχιση της δημοσιονομικής εξυγίανσης και ο πιο στενός συντονισμός των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών.

Η πορεία προς το ενιαίο νόμισμα: σύντομο ιστορικό της ΟΝΕ.

Το ευρώ αποτελεί σήμερα στοιχείο της καθημερινής ζωής των πολιτών δεκατριών κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Μακροπρόθεσμα, κι άλλα κράτη μέλη πρόκειται να υιοθετήσουν το ευρώ. Το ενιαίο νόμισμα παρουσιάζει αδιαμφισβήτητα πλεονεκτήματα: ελαττώνει το κόστος των χρηματοοικονομικών συναλλαγών, διευκολύνει τα ταξίδια, ενδυναμώνει το ρόλο του ευρώ σε διεθνές επίπεδο κ.λπ. Πρόκειται για μερικά μόνο από τα πλεονεκτήματα του ευρώ. Ωστόσο, με ποιον τρόπο προέκυψε η ιδέα για ένα ενιαίο νόμισμα;

Η πρώτη έκκληση για ένα ευρωπαϊκό νόμισμα πριν από την κρίση του 1929.

Στις 9 Σεπτεμβρίου 1929, ο Γερμανός πολιτικός Gustav Stresemann απευθύνει στην Κοινωνία των Εθνών το ερώτημα «Πού είναι το ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρωπαϊκό γραμματόσημο, που χρειαζόμαστε;». Έξι εβδομάδες αργότερα, στις 25 Οκτωβρίου

1929, το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης γνωρίζει αυτό που έμεινε γνωστό ως «Μαύρη Παρασκευή», και η παγκόσμια οικονομική κρίση αρχίζει. Προκαλεί σοβαρές οικονομικές διαταραχές σε παγκόσμιο επίπεδο, το κλείσιμο επιχειρήσεων και ένα άνευ προηγουμένου ποσοστό ανεργίας.

Την εποχή εκείνη, τα κράτη διέθεταν μόνο τα εθνικά τους νομίσματα. Προβαίνουν δε στο σχηματισμό «συνασπισμών («μπλοκ»)- τα εμβάσματα, οι διασυνοριακές επενδύσεις κ.ο.κ. καθίστανται δυσχερή και δαπανηρά. Το εμπόριο ανθεί μεταξύ περιοχών που διαθέτουν το ίδιο νόμισμα, όπως είναι ο συνασπισμός της λίρας στερλίνας της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Σήμερα, μια θεμελιώδης αρχή της ΕΕ είναι η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, η οποία διευκολύνεται από το ευρώ. Η πολιτική της προάσπισης των ιδίων συμφερόντων επί ζημιά των ανταγωνιστών («beggar thy neighbor») που ακολουθήθηκε από τα διάφορα κράτη κατά τη δεκαετία του 1930 δεν απάλυνε την οικονομική κρίση. Ειδικότερα, τα κράτη εφαρμόζουν αποπληθωριστικές νομισματικές πολιτικές με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών τους. Μια ακόμη μέθοδος είναι η καθιέρωση δασμολογικών φραγμών επί των εισαγόμενων προϊόντων που προέρχονται από άλλες χώρες. Βραχυπρόθεσμα, η πολιτική αυτή ωφελεί τη χώρα που την εφαρμόζει, αλλά μακροπρόθεσμα έχει σοβαρές οικονομικές συνέπειες: πληθωρισμό του νομίσματος, συρρίκνωση της ζήτησης, αύξηση της ανεργίας και επιβράδυνση του εμπορίου σε παγκόσμια κλίμακα.

Το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου: ένα νέο ξεκίνημα.

Το 1944, ενώ στην Ευρώπη εξακολουθεί να μαίνεται ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, διεξήχθη στο Bretton Woods (Μπρέτον Γουντς) των Ηνωμένων Πολιτειών διάσκεψη για την αναδιοργάνωση των χρηματοοικονομικών και νομισματικών σχέσεων σε παγκόσμια κλίμακα. Στη διάσκεψη αυτή μετείχαν πάνω από 40 χώρες, οι οποίες στις 22 Ιουλίου 1944 υπέγραψαν τη «συμφωνία του Bretton Woods». Η συμφωνία αυτή περιλαμβάνει ρυθμίσεις και διαδικασίες για τη διακυβέρνηση της παγκόσμιας οικονομίας. Προβλέπει δε τη σύσταση της «Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης» (η οποία σήμερα καλείται «Παγκόσμια Τράπεζα») και του «Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου». Οι δύο αυτοί οργανισμοί είναι πλέον γνωστοί ως «τα δίδυμα του Bretton Woods» (Bretton Woods Twins). Εξάλλου, το σύστημα του Bretton Woods προβλέπει σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, ενώ ο χρυσός καθίσταται το αγαθό αναφοράς. Το δολάριο ΗΠΑ είναι το μόνο νόμισμα το οποίο είναι μετατρέψιμο σε χρυσό.

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο κόσμος διέρχεται βαθιές αλλαγές. Τα βιώματα του πολέμου οδηγούν στη συνειδητοποίηση ότι η ανάπτυξη διεθνούς συνεργασίας έχει καθοριστική σημασία για την αποφυγή νέων δεινών. Τα Ηνωμένα Έθνη ιδρύονται το 1945. Στην ευρωπαϊκή ήπειρο, ο υπουργός των Εξωτερικών της Γαλλίας, Robert Schuman, απευθύνει στις 9 Μαΐου 1950 έκκληση για τη δημιουργία μιας Κοινότητας ειρηνικών συμφερόντων. Σήμερα, η ημέρα αυτή εορτάζεται κάθε χρόνο ως «Ημέρα της Ευρώπης». Μετά την ανωτέρω διακήρυξη και το Σχέδιο Schuman, έξι χώρες (Γερμανία, Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες) υπογράφουν στις 18 Απριλίου 1951 τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα

και Χάλυβα» (ΕΚΑΧ). Το 1957, υπογράφονται οι συνθήκες της Ρώμης, δηλαδή η συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και η συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ).

Η συνθήκη της Ρώμης και η κρίση του Bretton Woods.

Το σύστημα του Bretton Woods, το οποίο υιοθετήθηκε από τις οικονομίες της αγοράς, εγγυάται τη νομισματική σταθερότητα σε διεθνές επίπεδο και καθιερώνει την υπεροχή του δολαρίου. Βασιζόμενοι στην υπόθεση ότι η σταθερότητα αυτή θα αποτελούσε τον κανόνα, οι συντάκτες της Συνθήκης της Ρώμης δεν έκριναν σκόπιμο να προβλέψουν μια πραγματική νομισματική συνεργασία. Καθιερώθηκε απλώς μια ορισμένη συνεννόηση σε θέματα οικονομικής πολιτικής.

Το σύστημα άρχισε να εκπέμπει σήματα αδυναμίας ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1950. Μεταξύ του 1968 και του 1969, σημειώθηκαν αναταραχές στις αγορές οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την υποτίμηση του γαλλικού φράγκου και την ανατίμηση του γερμανικού μάρκου, απειλώντας έτσι τη σταθερότητα των άλλων νομισμάτων, καθώς και το σύστημα κοινών τιμών που καθιερώθηκε στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής.

Στις συνθήκες αυτές, η έκθεση Barre του Φεβρουαρίου 1969 προτείνει τον αυξημένο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και την εντατικοποίηση της νομισματικής συνεργασίας. Το εν λόγω σχέδιο δίδει μια αποφασιστική ώθηση στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Στη διάσκεψη κορυφής της Χάγης του Δεκεμβρίου 1969, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων αποφασίζουν ότι η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) αποτελεί επίσημο στόχο της ευρωπαϊκής οικοδόμησης. Μια ομάδα υψηλού επιπέδου, υπό την προεδρία του Pierre Werner, πρωθυπουργού του Λουξεμβούργου, επιφορτίζεται με τη σύνταξη έκθεσης για τα μέσα που πρέπει να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος πριν από το 1980.

Η ομάδα Werner υποβάλλει την τελική της έκθεση τον Οκτώβριο του 1970. Στην έκθεση προβλέπεται η καθιέρωση σε δέκα έτη, σύμφωνα με ένα σχέδιο τριών σταδίων, πλήρους Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Τελικός στόχος είναι η πλήρης απελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων και ο αμετάκλητος καθορισμός των ισοτιμιών, ακόμη και η αντικατάσταση των εθνικών νομισμάτων από ένα ενιαίο νόμισμα. Η έκθεση συστήνει εξάλλου να ενισχυθεί ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών και να καθοριστούν κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις εθνικές δημοσιονομικές πολιτικές.

Τον Μάρτιο του 1971, παρά τις διαφωνίες τους για ορισμένες βασικές συστάσεις της έκθεσης, οι Έξι συμφώνησαν κατ' αρχήν για τη θέσπιση ΟΝΕ σε τρία στάδια. Η έναρξη του πρώτου σταδίου, η οποία αντιστοιχούσε στη μείωση των περιθωρίων νομισματικής διακύμανσης, επρόκειτο να πραγματοποιηθεί σε πειραματική βάση, χωρίς να συνεπάγεται καμία δέσμευση ως προς τη συνέχεια της πορείας.

Η **κατάρρευση του συστήματος Bretton Woods** και η αμερικανική απόφαση για ελεύθερη διακύμανση του δολαρίου τον Αύγουστο του 1971 προκάλεσαν ένα κύμα αστάθειας στις αγορές συναλλάγματος, το οποίο επανέφερε με έντονο τρόπο το θέμα των ισοτιμιών μεταξύ των ευρωπαϊκών νομισμάτων. Η εξέλιξη αυτή αποτέλεσε σοβαρή τροχοπέδη για την περαιτέρω πορεία της ΟΝΕ.

Τον Μάρτιο του 1972, οι Έξι προσπάθησαν εκ νέου να προωθήσουν τη νομισματική ολοκλήρωση δημιουργώντας το **«φίδι μέσα στο τούνελ»**: πρόκειται για ένα μηχανισμό συντονισμένης διακύμανσης των νομισμάτων (πρόκειται για το λεγόμενο «νομισματικό φίδι») εντός στενών περιθωρίων διακύμανσης σε σχέση με το δολάριο (πρόκειται για το λεγόμενο «τούνελ»). Αποσταθεροποιημένο από τις πετρελαϊκές κρίσεις, την αδυναμία του δολαρίου και τις αποκλίσεις μεταξύ των οικονομικών πολιτικών, το «φίδι» χάνει σε λιγότερο από δύο έτη τα περισσότερα μέλη του για να συρρικνωθεί τελικά σε μια ζώνη «μάρκου» που περιλαμβάνει τη Γερμανία, τη Μπενελούξ και τη Δανία.

Δημιουργία του ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος (ΕΝΣ).

Οι προσπάθειες για δημιουργία ζώνης νομισματικής σταθερότητας επαναλαμβάνονται τον Μάρτιο του 1979 με πρωτοβουλία της Γαλλίας και της Γερμανίας, μέσω της θέσπισης του ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος (ΕΝΣ), το οποίο βασίζεται στις σταθερές, αλλά προσαρμόσιμες, συναλλαγματικές ισοτιμίες. Στο μηχανισμό συναλλάγματος συμμετέχουν τα νομίσματα όλων των κρατών μελών με εξαίρεση το Ηνωμένο Βασίλειο.

Η αρχή είναι η ακόλουθη: οι συναλλαγματικές ισοτιμίες βασίζονται σε κεντρικές τιμές που καθορίζονται σε συνάρτηση με το ECU, δηλαδή την Ευρωπαϊκή Λογιστική Μονάδα, η οποία αντιπροσωπεύει τον μέσο σταθμικό των συμμετεχόντων νομισμάτων. Από τις κεντρικές ισοτιμίες σε ECU υπολογίστηκε μια δέσμη διμερών ισοτιμιών και οι διακυμάνσεις μεταξύ των νομισμάτων δεν μπορούν να υπερβούν το περιθώριο του 2,25% (με εξαίρεση την ιταλική λίρα για την οποία ίσχυσε περιθώριο 6%) εκατέρωθεν των διμερών αυτών ισοτιμιών.

Σε δέκα έτη, το ΕΝΣ συνέβαλε στην ουσιαστική μείωση της μεταβλητότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών: η ευελιξία του συστήματος, σε συνδυασμό με την πολιτική βούληση για σύγκλιση των οικονομιών, επέτρεψε την επίτευξη μόνιμης σταθερότητας των νομισμάτων.

Με την έγκριση του προγράμματος ενιαίας αγοράς το 1985, καθίσταται ολοένα και περισσότερο σαφές ότι η πλήρης αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η εσωτερική αγορά δεν θα είναι εφικτή εφόσον εξακολουθεί να υφίσταται το σχετικά υψηλό κόστος συναλλαγών που οφείλεται στη μετατροπή των νομισμάτων και εφόσον παραμένουν οι αβεβαιότητες που συνδέονται με τις - έστω και μικρές - συναλλαγματικές διακυμάνσεις. Εξάλλου, πολυάριθμοι οικονομολόγοι καταγγέλλουν αυτό το οποίο ονομάζουν «αδύνατο τρίγωνο»: η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, η σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών και η άσκηση ανεξάρτητων νομισματικών πολιτικών δεν συμβιβάζονται μακροπρόθεσμα.

Προετοιμασία της ΟΝΕ και διαπραγματεύσεις της Συνθήκης

Τον Ιούνιο του 1988, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Αννόβερου σύστησε μια «επιτροπή για τη μελέτη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης», υπό την προεδρία του τότε προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jacques Delors. Τα άλλα μέλη της επιτροπής είναι οι διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών, πράγμα το οποίο εξασφαλίζει την ενεργό συμμετοχή τους στην επεξεργασία των προτάσεων. Στην έκθεση, η οποία υποβλήθηκε τον Απρίλιο του 1989, προτείνεται η υλοποίηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης σε τρία στάδια. Υπογραμμίζεται η τριπλή αναγκαιότητα για μεγαλύτερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών, για θέσπιση κανόνων όσον αφορά το μέγεθος και τη χρηματοδότηση των εθνικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και για καθιέρωση ενός νέου θεσμικού οργάνου, εντελώς ανεξάρτητου, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), στην οποία θα ανατεθεί η νομισματική πολιτική της Ένωσης.

Με βάση την έκθεση Delors, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης, τον Ιούνιο του 1989, αποφάσισε την εφαρμογή του πρώτου σταδίου της ΟΝΕ: την πλήρη απελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων από 1ης Ιουλίου 1990.

Τον Δεκέμβριο του 1989, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Στρασβούργου ζήτησε τη σύγκληση διακυβερνητικής διάσκεψης προκειμένου να προσδιοριστούν οι τροποποιήσεις που πρέπει να επέλθουν στη Συνθήκη, ώστε να είναι δυνατή η υλοποίηση οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Οι εργασίες αυτής της διακυβερνητικής διάσκεψης και της πολιτικής ένωσης (οι οποίες άρχισαν κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ρώμης τον Δεκέμβριο του 1990) κατέληξαν στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία εγκρίθηκε τυπικά από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων κατά το Συμβούλιο Κορυφής του Μάαστριχτ τον Δεκέμβριο του 1991 και υπογράφηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1992.

Η Συνθήκη προβλέπει την καθιέρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης πριν από το τέλος του αιώνα σε τρία διαδοχικά στάδια και σύμφωνα με ένα ακριβές χρονοδιάγραμμα:

- το πρώτο στάδιο αρχίζει την 1η Ιουλίου 1990. Αναμένεται να παράσχει στο Συμβούλιο τη δυνατότητα να αξιολογήσει την πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά την οικονομική και νομισματική σύγκλιση, και στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να συμμορφωθούν με ορισμένες απαγορεύσεις που προβλέπει η Συνθήκη (απαγόρευση θέσπισης περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίων, απαγόρευση στις κεντρικές τράπεζες να παρέχουν τη δυνατότητα υπεραναλήψεων εκ μέρους των κρατικών αρχών και επιχειρήσεων, απαγόρευση διατήρησης προνομιακής πρόσβασης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εκ μέρους των εν λόγω κρατικών αρχών και επιχειρήσεων).
- η μετάβαση στο δεύτερο στάδιο, από 1ης Ιανουαρίου 1994, δεν υπόκειται σε καμία τυπική απόφαση. Το στάδιο αυτό αναμένεται να παράσχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να επιτύχουν σημαντική πρόοδο προς τη σύγκλιση των οικονομικών τους πολιτικών: θεσπίζονται συγκεκριμένοι αλλά

όχι αναγκαστικού χαρακτήρα κανόνες για τη χρηματοδότηση των κρατών και ένα νέο είδος εποπτείας, που αφορά τα δημόσια οικονομικά, θεσπίζεται και ασκείται από την Επιτροπή. Ο συντονισμός των νομισματικών πολιτικών θεσμοποιείται με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ENI), το οποίο είναι επιφορτισμένο με την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών κεντρικών τραπεζών και την πραγματοποίηση των απαραίτητων προπαρασκευαστικών εργασιών για την καθιέρωση ενιαίου νομίσματος. Στη διάρκεια αυτού του σταδίου, οι εθνικές κεντρικές τράπεζες ανεξαρτητοποιούνται·

- δεδομένου ότι σημαίνει την έναρξη της ONE, η μετάβαση στο τρίτο στάδιο εξαρτάται από την επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερής σύγκλισης, η οποία μετράται από ορισμένα αντικειμενικά κριτήρια που καθορίζονται στη Συνθήκη. Κατά τη διάρκεια του σταδίου αυτού, οι προαναφερθέντες δημοσιονομικοί κανόνες καθίστανται υποχρεωτικοί και το κράτος μέλος που δεν συμμορφούται ενδέχεται να υποστεί κυρώσεις. Η νομισματική πολιτική ενοποιείται και ανατίθεται στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), το οποίο απαρτίζεται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η οποία διαδέχεται το ENI. Η Συνθήκη προέβλεπε ότι η μετάβαση στο τρίτο στάδιο της ONE θα πραγματοποιούνταν το 1997, εάν η πλειοψηφία των κρατών μελών πληρούσε τα κριτήρια σύγκλισης. Εάν, στο τέλος αυτού του έτους, δεν είχε καθοριστεί ακόμη η αρχή του τρίτου σταδίου, στην περίπτωση αυτή το τρίτο στάδιο έπρεπε να αρχίσει την 1η Ιανουαρίου 1999 με τα κράτη μέλη που είχαν επιτύχει το βαθμό σύγκλισης που προβλέπει η Συνθήκη. Η συνθήκη διευκρινίζει ότι όλες οι συναλλαγές μεταξύ των εθνικών νομισμάτων και του ενιαίου νομίσματος καθορίζονται την πρώτη ημέρα του τρίτου σταδίου.

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση περιορίζεται στο να καθορίσει τη μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα ως στόχο, χωρίς να προσδιορίζει τις σχετικές πρακτικές λεπτομέρειες. Οι διατάξεις αυτές και οι πράξεις για την καθιέρωση των κερμάτων και των χαρτονομισμάτων καθορίζονται από το Συμβούλιο.

Διαδικασία κύρωσης και νομισματική κρίση.

Στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, το Ηνωμένο Βασίλειο έλαβε ρήτρα απαλλαγής («opt-out») από το τρίτο στάδιο της ONE, με τη μορφή πρωτοκόλλου προσαρτημένου στη Συνθήκη, το οποίο προβλέπει ότι το Ηνωμένο Βασίλειο δεν υποχρεούται να καθιερώσει το ενιαίο νόμισμα, έστω και αν πληρεί τα κριτήρια σύγκλισης. Το πρωτόκολλο αυτό ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη συμφωνίας εκ μέρους του Ηνωμένου Βασιλείου όσον αφορά τη Συνθήκη. Εναπόκειται στην κρίση της βρετανικής κυβέρνησης να αποφασίσει εάν η χώρα θα εισέλθει ή όχι στο τρίτο στάδιο της ONE.

Η Δανία απέρριψε τη Συνθήκη με το δημοψήφισμα που διενεργήθηκε τον Ιούνιο 1992. Στη συνέχεια, η Δανία έτυχε ρητρών απαλλαγής σχετικά με αρκετές διατάξεις της Συνθήκης, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η μετάβαση στο τρίτο στάδιο της ONE

Κατά τη διαδικασία επικύρωσης της Συνθήκης, ο θόρυβος που προκλήθηκε από το αρνητικό αποτέλεσμα του πρώτου δανικού δημοψηφίσματος (Ιούνιος 1992) και οι αβεβαιότητες σχετικά με το γαλλικό δημοψήφισμα (Σεπτέμβριος 1992) προκάλεσαν νομισματικές κερδοσκοπικές αναταραχές που υποχρέωσαν τις ιταλικές και βρετανικές αρχές να αποσύρουν τα νομίσματά τους από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Συναλλάγματος. Στη διάρκεια του καλοκαιριού του 1993, το γαλλικό φράγκο υπέστη με τη σειρά του ισχυρή πίεση. Στις 2 Αυγούστου 1993, τα περιθώρια διακύμανσης του μηχανισμού συναλλάγματος διευρύνθηκαν στο 15%: το κατά πόσον είναι εφικτή η ΟΝΕ αμφισβητήθηκε εκ νέου, τόσο από τους οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς κύκλους όσο και από την κοινή γνώμη, η οποία επηρεάστηκε από την απαράδεκτη αύξηση της ανεργίας και τις δυσχέρειες που προκλήθηκαν λόγω της οικονομικής ύφεσης. Αντίθετα, πολλοί εμπειρογνώμονες πιστεύουν σήμερα ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να αντισταθεί πολύ καλύτερα στις οικονομικές αναταραχές εάν το ενιαίο νόμισμα είχε ήδη καθιερωθεί από τότε, αποφεύγοντας έτσι τις ασύμμετρες διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών και τις εμπορικές στρεβλώσεις μεταξύ των κρατών μελών καθώς και την ανεργία που απορρέει. Οι προετοιμασίες της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης έγιναν με ομαλό ρυθμό και τηρήθηκε το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα.

Κεφάλαιο 1

1.1 Έννοια της Κεντρικής Τράπεζας μιας χώρας

Κεντρική Τράπεζα μίας χώρας είναι το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που συντονίζει τις εγχώριες τράπεζες της χώρας ως προς τη γενική πολιτική τους και η μοναδική τράπεζα που δημιουργεί νέο χρήμα.

Συγκεκριμένα η Κεντρική Τράπεζα οριοθετεί τα επιτόκια των τραπεζών καθορίζοντας το επιτόκιο δανεισμού της, θέτοντας έτσι τις γενικές γραμμές πλεύσης για τις υπόλοιπες τράπεζες (οι οποίες είναι αναγκασμένες έπειτα να δράσουν μέσα σε καθορισμένα πλαίσια). Επίσης είναι η μόνη τράπεζα που δικαιούται να κατασκευάσει και να διαθέσει τα τραπεζογραμμάτια που κυκλοφορούν σε ένα κράτος ή να δεσμεύσει τα υπάρχοντα τραπεζογραμμάτια που κινούνται στην αγορά. Η προσφορά του χρήματος γίνεται με πράξεις όπως η έκδοση ομολογιών. Κατά την έκδοση νέων ομολογιών η τράπεζα δεσμεύει το πλεονάζον χρήμα από την αγορά ενώ με την ρευστοποίηση τους το επαναδιαθέτει όποτε αυτό είναι σκόπιμο. Έτσι η Κεντρική Τράπεζα είναι ένα από τα βασικά όργανα ενός κράτους για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής. Τέτοιου είδους πράξεις ασκούν επιρροή στον Πληθωρισμό ενός κράτους.

Η Κεντρική Τράπεζα επίσης παρέχει πιστώσεις στις Τράπεζες για την ομαλή διεξαγωγή των εργασιών τους (όταν για παράδειγμα αυτές αδυνατούν προσωρινά να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους). Σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπου μία Τράπεζα έχει αυξημένες υποχρεώσεις τις οποίες δεν δύναται να εκπληρώσει με άλλο τρόπο η Κεντρική Τράπεζα μπορεί να αναλάβει τις υποχρεώσεις αυτές. Για τον λόγο αυτό η Κεντρική Τράπεζα δέχεται ένα ετήσιο ποσοστό εισφοράς από τις άλλες Τράπεζες προς κάλυψη τέτοιων περιπτώσεων.

Τέλος οι Κεντρικές Τράπεζες είναι πολλές φορές επιφορτισμένες με τη διεξαγωγή ερευνών και μελετών σχετικά με τον ιδιωτικό και επιχειρηματικό δανεισμό, με την στατιστική επεξεργασία των ευρημάτων και τη διεξαγωγή πορισμάτων για την πορεία της οικονομίας του κράτους.

1.2 Ρόλος και Αρμοδιότητες των Κεντρικών τραπεζών.

Η Κεντρική τράπεζα(Τράπεζα της Ελλάδας) προσφέρει τις υπηρεσίες της ως τραπεζίτης της κυβέρνησης. Οι βασικές αρμοδιότητες της Κεντρικής Τράπεζας περιλαμβάνουν την εφαρμογή των αποφάσεων νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, την κατοχή, διαφύλαξη και διαχείριση των επίσημων συναλλαγματικών αποθεμάτων της χώρας, την εποπτεία των εμπορικών τραπεζών, την προώθηση, ρύθμιση και επίβλεψη της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών, εκκαθάρισης ή και διακανονισμού συναλλαγών και τη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοοικονομικού συστήματος. Σημαντικός σταθμός στην ιστορία της Κεντρικής Τράπεζας ήταν η ενσωμάτωσή της στο Ευρωσύστημα τον Ιανουάριο του 2008.

Πρόσθετες αρμοδιότητες εκχωρήθηκαν στην Επιτροπή των Διοικητών των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η οποία, από τη σύστασή της τον Μάιο του 1964, είχε διαδραματίσει ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο στη νομισματική συνεργασία. Αυτές οι αρμοδιότητες καθορίστηκαν με απόφαση του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου 1990 και αφορούσαν, μεταξύ άλλων, τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων και την προώθηση του συντονισμού στον τομέα της νομισματικής πολιτικής των κρατών μελών, με στόχο την επίτευξη της σταθερότητας των τιμών.

Στην κορυφή της πυραμίδας του τραπεζικού συστήματος βρίσκεται η κεντρική τράπεζα. Ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών είναι διαφορετικός από εκείνον των άλλων τραπεζών, εμπορικών και λοιπών, με την έννοια ότι οι κεντρικές τράπεζες κατά κανόνα δεν ασκούν τις συνήθεις τραπεζικές εργασίες, δηλαδή δεν δέχονται καταθέσεις ιδιωτών και δεν χορηγούν πιστώσεις προς τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τα διεθνή ισχύοντα η κεντρική τράπεζα μιας χώρας:

A. Έχει το μονοπώλιο της έκδοσης και κυκλοφορίας του εθνικού νομίσματος, το χαρτονόμισμα, το λεγόμενο εκδοτικό προνόμιο.

B. Ασκήνει νομισματική και πιστωτική πολιτική, με σκοπό τον έλεγχο της συνολικής προσφοράς χρήματος και της ρευστότητας της οικονομίας καθώς και τον έλεγχο του συνολικού όγκου και της κατανομής των πιστώσεων.

Γ. Ασκήνει χρέη θησαυροφυλακίου για το κράτος, τηρώντας συγκεντρωτικούς λογαριασμούς για τα έσοδα και τις αποταμιεύσεις του δημοσίου ώστε να παρακολουθούνται οι ταμειακές ροές και να εντοπίζονται τα προκύπτοντα ελλείματα ή πλεονάσματα της δημοσιονομικής διαχείρισης.

Δ. Ασκήνει συναλλαγματική πολιτική παρεμβαίνοντας στην αγορά συναλλάγματος και διατηρεί τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας.

Ε. Εποπτεύει το τραπεζικό σύστημα της χώρας θεσπίζοντας κανόνες και κριτήρια ως προς τη φερεγγυότητα και την ευρυθμη λειτουργία όλων των τραπεζών ενώ επίσης καθορίζει κριτήρια και χορηγεί άδειες για τη δημιουργία νέων τραπεζών.

Στ. Λειτουργεί ως τελικός χρηματοδότης (lender of last resort) των τραπεζών καθορίζοντας το ύψος και το κόστος της χρηματοδότησης που παρέχει στις τράπεζες σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών.

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι η κεντρική τράπεζα έχει δύο βασικούς ρόλους. Από τη μία πλευρά συμμετέχει στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης και έχει σημαντικές αρμοδιότητες στην εκτέλεση της ιδίως όσον αφορά τη νομισματική, πιστωτική και συναλλαγματική πολιτική. Από την άλλη πλευρά έχει ως βασική αποστολή την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, καθορίζοντας τους κανόνες λειτουργίας των τραπεζών. Οι δύο αυτοί ρόλοι επιτελούνται παράλληλα και αλληλένδετα, καθόσον οι αποφάσεις και ενέργειες της κεντρικής τράπεζας που έχουν γενικό χαρακτήρα και εντάσσονται στο ρόλο της πολιτικής, επηρεάζουν και τις τράπεζες, τις οποίες επιπρόσθετα παρακολουθεί η κεντρική τράπεζα μιας χώρας, όχι μόνο για να διαπιστώνει τις επιπτώσεις των γενικών αποφάσεων αλλά και για την τήρηση των κανόνων που καθορίζει στα πλαίσια του ρόλου της εποπτείας.

Για να ασκήσει τη νομισματική πολιτική, η κεντρική τράπεζα παίρνει μέτρα που αποσκοπούν στον επηρεασμό της συνολικής προσφοράς χρήματος και της ρευστότητας της οικονομίας. Αυτά τα μέτρα είναι γενικού χαρακτήρα και η απόδοση τους εξαρτάται από το πως και πόσο επηρεάζουν τη συμπεριφορά των τραπεζών. Τα κυριότερα μέσα άσκησης της νομισματικής πολιτικής είναι:

1. Τα ποσοτικά όρια και το κόστος της αναχρηματοδότησης των τραπεζών στα πλαίσια του ρόλου του τελικού χρηματοδότη. Για παράδειγμα η κεντρική τράπεζα ορίζει ότι οι εμπορικές τράπεζες μπορούν να δανείζονται από αυτήν

μέσω του τρεχούμενου λογαριασμού τους, αντλώντας κεφάλαια που αντιστοιχούν π.χ. μέχρι το 5% των συνολικών καταθέσεων που έχουν, με επιτόκιο-ποινή το εκάστοτε επιτόκιο ταμειευτηρίου προσαυξημένο κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες για ποσά μέχρι το 3% των συνολικών τους καταθέσεων και κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες για παραπάνω ποσά μέχρι το 5% των καταθέσεων τους. Είναι προφανές ότι εάν οι όροι της αναχρηματοδότησης(ποσοτικοί όροι και κόστος δανεισμού) γίνουν ελαστικότεροι, τότε οι τράπεζες θα έχουν κίνητρο να επεκτείνουν την χρηματοδοτική τους δραστηριότητα, ενώ εάν οι όροι γίνουν αυστηρότεροι, οι τράπεζες θα έχουν κίνητρο να είναι πιο συγκρατημένες και να περιορίσουν την χρηματοδοτική τους δραστηριότητα. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και ο καθορισμός του επιτοκίου με το οποίο η κεντρική τράπεζα θα δέχεται να προεξοφλεί κάποιες απαιτήσεις των εμπορικών τραπεζών, όταν οι τράπεζες θα επιδιώξουν αυτή την προεξόφληση επειδή αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα ρευστότητας.

2. Οι δεσμεύσεις που η κεντρική τράπεζα επιβάλλει στις εμπορικές τράπεζες, και το κόστος αυτών των δεσμεύσεων. Για παράδειγμα, επιβάλλεται όπως όλες οι τράπεζες καταθέτουν στην κεντρική τράπεζα το ισόποσο του 7% των συνολικών καταθέσεων τους ως δέσμευση-κατάθεση στην κεντρική τράπεζα με επιτόκιο 3%. Εάν αυτή η δέσμευση γίνει το 8% των συνολικών καταθέσεων των τραπεζών, είναι προφανές ότι θα τις αναγκάσει να περιορίσουν τη δανειοδοτική τους δραστηριότητα ή, εάν γίνει 6%, θα τις ωθήσει να την επεκτείνουν. Εάν πάλι το επιτόκιο της κατάθεσης δέσμευσης γίνει 1%, οι τράπεζες θα αισθανθούν μια αύξηση του κόστους του χρήματος, πράγμα που θα προκαλέσει αύξηση των επιτοκίων χορηγήσεων και περιστολή του όγκου των χορηγήσεων, και αντίστροφα.
3. Η κεντρική τράπεζα μπορεί να προβαίνει σε πωλήσεις κρατικών ομολογιών και εντόκων γραμματίων που έχει στο δικό της χαρτοφυλάκιο ή να προβαίνει σε αγορές τέτοιων τίτλων, μέσω της ανοιχτής αγοράς(open market operations). Αυτές οι αγοραπωλησίες κρατικών χρεωγράφων γίνονται είτε με σταθερούς όρους, δηλαδή με συγκεκριμένη τιμή αγοράς-πώλησης, άρα με συγκεκριμένο επιτόκιο(οπότε επηρεάζεται η ρευστότητα των τραπεζών), είτε με όρους(επιτόκιο) που καθορίζονται από ανοιχτή δημοπρασία. Όταν η κεντρική τράπεζα αγοράζει κρατικά χρεώγραφα από την ανοιχτή αγορά, ενισχύει τον ιδιωτικό τομέα με πρόσθετη ρευστότητα, η οποία εμμέσως καταλήγει και ως αυξημένη ρευστότητα των τραπεζών, προκαλώντας επέκταση της δανειοδοτικής τους δραστηριότητας και τάση μείωσης όλων των επιτοκίων. Αντίθετα, όταν η κεντρική τράπεζα πωλεί κρατικά χρεώγραφα στην ανοιχτή αγορά, μειώνει την ρευστότητα του ιδιωτικού τομέα και, εμμέσως, περιορίζει και τη ρευστότητα των τραπεζών, προκαλώντας μείωση

της δανειοδοτικής τους δραστηριότητας και τάση αύξησης όλων των επιτοκίων, επηρεάζοντας έτσι τη συνολική προσφορά χρήματος.

Πέραν των μέτρων που παίρνει για να επηρεάσει τη συνολική δανειοδοτική ικανότητα των τραπεζών και συνεπώς την προσφορά χρήματος, η κεντρική τράπεζα πολλές φορές παίρνει μέτρα που αποσκοπούν στον επηρεασμό της κατανομής των χρηματοδοτικών πόρων. Τα μέτρα αυτά εντάσσονται στην άσκηση της πιστωτικής πολιτικής και στοχεύουν στον επηρεασμό της σύνθεσης του ενεργητικού των τραπεζών. Τέτοια μέτρα είναι:

1. Η καθιέρωση μιας υποχρεωτικής τοποθέτησης ενός ποσοστού των συνολικών καταθέσεων των τραπεζών σε αγορά κρατικών χρεογράφων , όπως π.χ. έντοκων γραμματίων του δημοσίου τρίμηνης διάρκειας.
2. Η καθιέρωση της υποχρέωσης των τραπεζών να προβαίνουν σε δανειοδοτήσεις ορισμένων κλάδων και δραστηριοτήτων, μέχρι ένα συγκεκριμένο ποσό που αντιστοιχεί σε κάποιο ποσοστό των συνολικών τους καταθέσεων, όπως π.χ. το 10 % των καταθέσεων τους σε χρηματοδότηση βιοτεχνικών επιχειρήσεων ή το 15%(παλαιότερα) σε μακροπρόθεσμα επενδυτικά δάνεια ή κάποιο ποσοστό σε χρηματοδότηση δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών. Εάν οι τράπεζες δεν εξαντλούν τα όρια των υποχρεωτικών χρηματοδοτήσεων, τα αδιάθετα υπόλοιπα της κάθε δέσμευσης είτε παραμένουν ως άτοκη ή χαμηλότοκη δεσμευμένη κατάθεση στην κεντρική τράπεζα (ώστε οι τράπεζες να έχουν κίνητρο να εξαντλούν τα καθορισμένα όρια), είτε μπορούν να τοποθετηθούν σε άλλες κατηγορίες δεσμεύσεων (π.χ. σε έντοκα γραμμάτια του δημοσίου).
3. Η καθιέρωση απαγορεύσεων(που παλαιότερα στην Ελλάδα ήταν πολύ διαδεδομένες) για χρηματοδότηση ορισμένων κατηγοριών δραστηριοτήτων που η κεντρική τράπεζα πιστεύει ότι πρέπει να αποθαρρύνονται, ώστε να περισσεύουν πόροι για άλλες δραστηριότητες που πρέπει να ενθαρρύνονται χρηματοδοτικά. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσονται και οι διάφοροι ποσοτικοί περιορισμοί στη χορήγηση διαφόρων κατηγοριών δανείων, όπως π.χ. έχουμε τον περιορισμό στο ύψος των καταναλωτικών δανείων.

Σκοπός της πιστωτικής πολιτικής είναι η ανακατανομή των χρηματοδοτικών πόρων, για λόγους που αναφέρονται στην γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική που ασκεί το κράτος(π.χ. ενίσχυση βιομηχανικών επενδύσεων, αποθάρρυνση του εισαγωγικού εμπορίου, ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, αποθάρρυνση της οικοδομικής δραστηριότητας), στην συγκυριακή μακροοικονομική πολιτική(π.χ. περιορισμός της καταναλωτικής πίστης, επιδείνωση του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών), καθώς και στην χρηματοδοτική κάλυψη των δανειακών αναγκών του δημοσίου τομέα.

Υπάρχει τέλος, και ο εποπτικός ρόλος της κεντρικής τράπεζας, ο οποίος συνίσταται στη θέσπιση ορισμένων κανόνων λειτουργίας των τραπεζών, οι οποίοι αποσκοπούν στην εξασφάλιση της φερεγγυότητας τους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων κανόνων που εντάσσονται στον εποπτικό ρόλο της κεντρικής τράπεζας είναι:

1. Η θέσπιση μιας ελάχιστης αναλογίας ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού της κάθε τράπεζας, όπως είναι ο καθιερωμένος δείκτης φερεγγυότητας(solvency ratio), σύμφωνα με τον οποίο τα ίδια κεφάλαια της τράπεζας (μετοχικό κεφάλαιο και αποθεματικά) πρέπει να είναι τουλάχιστον ίσα με το 8% του ενεργητικού της τράπεζας, όπου όμως για τον υπολογισμό του παρανομαστή λαμβάνονται τα διάφορα στοιχεία του ενεργητικού με διαφορετικό συντελεστή στάθμισης, ανάλογα με τον πιστωτικό κίνδυνο του κάθε στοιχείου του ενεργητικού (με υψηλό συντελεστή στάθμισης για τις χορηγήσεις και επενδύσεις σε τίτλους με υψηλό βαθμό κινδύνου). Αυτός ο δείκτης φερεγγυότητας είναι, ουσιαστικά, ένας δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, ο οποίος, μεταφραζόμενος σε συγκεκριμένο αριθμητικό ποσοστό, μπορεί να διαφέρει από τράπεζα σε τράπεζα, ανάλογα με τη δραστηριότητα και τη σχετική συντηρητικότητα της κάθε τράπεζας (π.χ. ίδια κεφάλαια ύψους 40 εκ. Ευρώ μπορεί να θεωρηθούν επαρκή για μια τράπεζα που είναι πολύ συντηρητική στις χορηγήσεις της και έχει μεγάλο τμήμα του ενεργητικού της σε κρατικούς τίτλους που δεν έχουν κίνδυνο με συνολικό ενεργητικό 500 εκ. Ευρώ, ενώ για μια άλλη τράπεζα, με ίσο ύψος συνολικού ενεργητικού, του οποίου όμως το μεγαλύτερο τμήμα είναι σε χορηγήσεις υψηλού κινδύνου, τα ίδια κεφάλαια 40 εκ. Ευρώ θα θεωρηθούν ανεπαρκή).
2. Η θέσπιση κανόνων που περιορίζουν τα πιστωτικά ανοίγματα(exposure) και, συνεπώς τον πιστωτικό κίνδυνο των τραπεζών, όπως π.χ. ο κλασικός περιορισμός ότι το σύνολο των πάσης φύσεως χρηματοδοτικών υπολοίπων (από κεφάλαια κίνησης, μακροπρόθεσμα δάνεια, εγγυητικές επιστολές κλπ) του κάθε πελάτη δεν μπορεί να υπερβαίνει το 20% των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας. Υπέρβαση αυτού του ορίου του ενός πέμπτου μπορεί να γίνει μόνο με έγκριση της κεντρικής τράπεζας και με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξουν οι απαραίτητες εξασφαλίσεις(π.χ. με εγγύηση κάποιας άλλης τράπεζας ή με κατάθεση μετρητών και χρεογράφων).
3. Η θέσπιση περιορισμών και απαγορεύσεων που αναφέρονται στις συμμετοχές των τραπεζών στο μετοχικό κεφάλαιο άλλων

χρηματοπιστωτικών οργανισμών ή επιχειρήσεων που δεν ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα.

4. Η θέσπιση προϋποθέσεων για να δοθεί άδεια λειτουργίας μιας νέας τράπεζας, όπως π.χ. η υποχρέωση ολοσχερούς καταβολής ενός ελάχιστου αρχικού μετοχικού κεφαλαίου(τώρα 18 εκ. Ευρώ), η διαπίστωση της διαφανούς προέλευσης των κεφαλαίων των μετόχων (πόθεν έσχες), η ύπαρξη μιας διευθυντικής ομάδας (management team) με πείρα και φερεγγυότητα, η υποβολή ενός πειστικού επιχειρηματικού σχεδίου (business plan), η υποβολή ενός λειτουργικού οργανογράμματος με επαρκή μηχανισμό εσωτερικού ελέγχου κλπ.

Ο εποπτικός ρόλος της κεντρικής τράπεζας είναι σήμερα πολύ σημαντικός, επειδή τα τραπεζικά συστήματα όλων των χωρών υφίστανται τις επιπτώσεις των τάσεων διεθνοποίησης των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, καθώς επίσης και του ανταγωνισμού από μη τραπεζικούς ενδιαμέσους χρηματοδοτικούς οργανισμούς. Στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ένωσης και της ΟΝΕ(οικονομικής και νομισματικής ένωσης), ισχύει από την 1^η Ιανουαρίου 1993 η δεύτερη συντονιστική τραπεζική οδηγία, με την οποία καθιερώνεται η ενιαία αγορά στον τραπεζικό τομέα. Βάσει της οδηγίας αυτής, τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν άδεια λειτουργίας σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος απέκτησαν ελευθερία να ιδρύουν υποκαταστήματα και να παρέχουν υπηρεσίες σε ολόκληρη την κοινότητα, χωρίς να απαιτείται πρόσθετη έγκριση από τη φιλοξενούσα χώρα. Σύμφωνα με τη θεμελιώδη αρχή της άσκησης εποπτείας από τη χώρα της έδρας, την ευθύνη για την άσκηση εποπτείας φέρουν οι νομισματικές αρχές του κράτους-μέλους όπου χορηγήθηκε η άδεια λειτουργίας και βρίσκεται η έδρα του πιστωτικού ιδρύματος. Είναι προφανές ότι η αποτελεσματική εφαρμογή αυτής της αρχής απαιτεί την υιοθέτηση ομοιόμορφων κριτηρίων φερεγγυότητας και λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων από όλες τις κεντρικές τράπεζες, όπως επίσης προϋποθέτει και την ενίσχυση της υφιστάμενης συνεργασίας μεταξύ των νομισματικών αρχών της χώρας ίδρυσης, αφενός, και της χώρας που φιλοξενεί τα αλλοδαπά υποκαταστήματα, αφετέρου. Εξάλλου, με την δημιουργία της ευρωπαϊκής κεντρικής τράπεζας υπάρχει πλήρης συντονισμός και κεντρική κατεύθυνση όχι μόνο του εποπτικού ρόλου των τοπικών κεντρικών τραπεζών, αλλά και των μέσων και των στόχων της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής που ασκείται σε όλες τις χώρες-μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης.

Ιδιαίτερη προσοχή έχει δοθεί τα τελευταία χρόνια στο πως πρέπει να ασκούν οι κεντρικές τράπεζες την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος

κάθε χώρας, αλλά και στη θέσπιση ενιαίων κανόνων εποπτείας. Η έμφαση στην εποπτεία έγινε επείγουσα μετά την κατάργηση των διαφόρων περιορισμών και κανονισμών που ίσχυαν παλαιότερα, μετά δηλαδή τη γνωστή διαδικασία της απελευθέρωσης (deregulation). Έτσι η κεντρική τράπεζα δεν ελέγχει τις εμπορικές και άλλες τράπεζες για την τήρηση των διαφόρων περιορισμών και απαγορεύσεων, αλλά για την εύρυθμη λειτουργία τους και την τήρηση δύο προϋποθέσεων: πρώτον, ότι οι τράπεζες εφαρμόζουν σωστή διαχείριση κινδύνων (risk management), έτσι ώστε να αποφεύγεται η ανάληψη υψηλών κινδύνων που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν την αξιοπιστία και τη φερεγγυότητα τους. Δεύτερον, ότι οι τράπεζες έχουν κεφαλαιακή επάρκεια (capital adequacy), δηλαδή αναλογία ιδίων κεφαλαίων προς το σταθμισμένο ενεργητικό τους. Σύμφωνα με τις νεότερες συστάσεις που κάνει η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements ή BIS), η στάθμιση των στοιχείων ενεργητικού θα γίνεται, βάσει κάποιων γενικών κανόνων, από τις ίδιες τις τράπεζες, οι οποίες θα πρέπει να έχουν αναπτύξει δικά τους συστήματα διαχείρισης κινδύνων και να γνωρίζουν την πραγματική αξία των στοιχείων ενεργητικού βάσει ενός υπολογισμένου συντελεστή επικινδυνότητας. Πρόκειται για τις συστάσεις τις BIS γνωστές ως BASEL II, οι οποίες αποτελούν το κριτήριο εποπτείας των κεντρικών τραπεζών επί όλων των εθνικών τραπεζικών συστημάτων, αφού η BIS είναι η κεντρική τράπεζα των κεντρικών τραπεζών.

Υπάρχει τέλος, το ζήτημα της ανεξαρτησίας των κεντρικών τραπεζών με την έννοια ότι η κεντρική τράπεζα πρέπει να μην επηρεάζεται από την κυβέρνηση. Αυτή η ανεξαρτησία έχει, τα τελευταία χρόνια, λάβει μορφή μιας θεσμοθετημένης ανεξαρτησίας, βάσει νόμων, και έχει ενσωματωθεί στις συνθήκες που διέπουν την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ζήτημα της ανεξαρτησίας συνδέεται με την άσκηση νομισματικής πολιτικής, η οποία είναι αποκλειστική αρμοδιότητα της κεντρικής τράπεζας, ενώ η δημοσιονομική πολιτική είναι αρμοδιότητα της κυβέρνησης. Εάν η κεντρική τράπεζα είναι ανεξάρτητη (βάσει καταστατικού αλλά και με το αμετάκλητο της διοίκησης της πριν λήξει η θητεία της), τότε δεν μπορεί η νομισματική πολιτική να γίνεται παρακολούθημα της δημοσιονομικής πολιτικής, κι έτσι δεν θα επηρεάζεται ούτε από τον πολιτικό ή εκλογικό κύκλο για να εξυπηρετεί τις εκάστοτε κυβερνητικές επιδιώξεις. Οι κεντρικές τράπεζες, αλλά και η ίδια η ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα, γίνονται θεματοφύλακες της νομισματικής σταθερότητας, με πρωτεύοντα στόχο τους τη διατήρηση ενός χαμηλού (λίγο πάνω από το

μηδέν, στην ΕΕ το πολύ μέχρι 2%) ρυθμού πληθωρισμού. Για το στόχο αυτό, απαγορεύεται στις κεντρικές τράπεζες να χρηματοδοτούν τα δημοσιονομικά ελλείματα με έκδοση χρήματος, ενώ η όλη νομισματική πολιτική, μέσω του καθορισμού των παρεμβατικών επιτοκίων (όπως το προεξοφλητικό επιτόκιο ή το επιτόκιο αναχρηματοδότησης των τραπεζών), αλλά και μέσω της παρακολούθησης των νομισματικών και πιστωτικών μεγεθών, μένει αφοσιωμένη στον αντι-πληθωριστικό ρόλο της.

Κεφάλαιο 2

Οι λειτουργίες και οι αρμοδιότητες των εμπορικών τραπεζών, Είδη Τραπεζών.

Μια **εμπορική τράπεζα** είναι ένας τύπος οικονομικού μεσάζοντα και ένας τύπος τράπεζας. Συλλέγει κεφάλαια μέσω των καταθέσεων από επιχειρήσεις και ιδιώτες διαχωρίζοντάς τις σε καταθέσεις όψεως, καταθέσεις ταμιευτηρίου και καταθέσεις ορισμένου χρόνου. Χορηγεί δάνεια στις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες. Αγοράζει επίσης εταιρικά χρεώγραφα και κρατικά χρεώγραφα. Τα βασικά στοιχεία του παθητικού της είναι οι καταθέσεις και τα βασικά στοιχεία του ενεργητικού της είναι τα δάνεια και τα χρεώγραφα.

Αυτό είναι αυτό που οι άνθρωποι αποκαλούν κανονικά "τράπεζα". Ο όρος "εμπορική" χρησιμοποιήθηκε για να την ξεχωρίζει από μια επενδυτική τράπεζα. Μιάς και τα δύο είδη των τραπεζών δεν πρέπει πλέον να είναι χωριστές επιχειρήσεις, μερικοί έχουν χρησιμοποιήσει τον όρο "εμπορική τράπεζα" για να αναφερθούν στις τράπεζες που εστιάζουν κυρίως στις επιχειρήσεις.

Μερικές εμπορικές τράπεζες στην Ελλάδα είναι οι:

- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. - National Bank of Greece S.A.
- Alpha Bank.
- EFG Eurobank-Ergasias.
- Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. - Emporiki Bank (Commercial Bank of Greece S.A.).
- Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε. - Piraeus Bank .
- Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. - ATE Bank (Agricultural Bank of Greece) .
- Marfin Popular Bank — formed after a merger of Marfin Bank, Egnatia Bank and Cypriot Laiki (Popular) Bank.
- Τράπεζα Κύπρου - Bank of Cyprus .
- Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο.
- Τράπεζα Αττικής - Attica Bank .
- Γενική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. (acquired by Societe Generale) - Geniki Bank.
- Pro Bank.

- Millennium Bank (Member of the Millennium BCP (Banco Comercial Portugues) formerly NovaBank.
- Aspis Bank.
- HSBC Bank plc.
- Proton Bank.
- City Bank.

Ισολογισμός εμπορικών τραπεζών.

Το ενεργητικό μιας εμπορικής τράπεζας αποτελείται από τα εξής στοιχεία:

1. Τα μετρητά που βρίσκονται στα ταμεία της τράπεζας και τα οποία πρέπει να επαρκούν για τη ζήτηση σε χρήμα των πελατών.
2. Οι υποχρεωτικές καταθέσεις στην τράπεζα της Ελλάδος που μέρος τους μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση της ρευστότητας της τράπεζας.
3. Οι ανακαταθέσεις στην τράπεζα της Ελλάδος σε συνάλλαγμα.
4. Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της τράπεζας.
5. Οι απαιτήσεις έναντι του δημοσίου για την αγορά από μέρος της τράπεζας δημοσίων ομολογιών, έντοκα γραμμάτια δημοσίου, κλπ.
6. Τις πιστώσεις που έχει χορηγήσει στους ιδιώτες, στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, στους δημόσιους οργανισμούς, στις δημόσιες επιχειρήσεις και στους ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς.
7. Τα χρεόγραφα των ιδιωτικών και δημόσιων επιχειρήσεων, των ειδικών πιστωτικών οργανισμών και των αμοιβαίων κεφαλαίων, που έχει στην κατοχή της η τράπεζα.
8. Τα κτίρια και τις εγκαταστάσεις της τράπεζας και ορισμένα λοιπά στοιχεία.

Τα μεγαλύτερα στοιχεία του ενεργητικού των ελληνικών εμπορικών τραπεζών είναι οι επενδύσεις τους σε τίτλους του δημοσίου και οι πιστώσεις τους προς τους ιδιώτες και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Το παθητικό μιας εμπορικής τράπεζας αποτελείται από τα εξής στοιχεία:

1. Το μετοχικό κεφάλαιο και τα αποθεματικά που αποτελούν το ποσό του κεφαλαίου που έχουν συνεισφέρει οι μέτοχοι και το ποσό των κερδών της τράπεζας που έχει αποθεματοποιηθεί.
2. Οι λογαριασμοί των καταθέσεων όψεως, ταμιευτηρίου, προθεσμίας και οι λοιποί λογαριασμοί, που δείχνουν τι κάθε είδους καταθέσεις που έχουν γίνει από το αποταμιευτικό κοινό.

3. Οι καταθέσεις των ειδικών πιστωτικών οργανισμών.
4. Οι πιστώσεις της τράπεζας της Ελλάδος.
5. Οι υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα και λοιπές υποχρεώσεις.

Το μεγαλύτερο στοιχείο του παθητικού των ελληνικών τραπεζών είναι οι καταθέσεις ταμειυτηρίου και προθεσμίας των ιδιωτών.

Ισολογισμός ειδικών πιστωτικών οργανισμών

Το ενεργητικό των ειδικών πιστωτικών οργανισμών που λειτουργούν στη χώρα μας, όπως η Αγροτική τράπεζα, η ΕΤΒΑ κλπ. Αποτελείται από τα εξής στοιχεία:

1. Το ταμείο και τις καταθέσεις της τράπεζας της Ελλάδος.
2. Τις καταθέσεις στις εμπορικές τράπεζες
3. Τις απαιτήσεις έναντι του δημοσίου για την κατοχή από μέρους του ειδικού πιστωτικού οργανισμού των ομολόγων και έντοκων γραμματίων του δημοσίου.
4. Τις πιστώσεις προς τους ιδιώτες, τις ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις και τους δημόσιους οργανισμούς.
5. Τα χρεόγραφα των ιδιωτικών και δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών των εμπορικών τραπεζών και της τράπεζας της Ελλάδος, που έχουν στην κατοχή τους οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί.
6. Τα κτίρια, οι εγκαταστάσεις των ειδικών πιστωτικών οργανισμών και λοιπά στοιχεία.

Το μεγαλύτερο στοιχείο του ενεργητικού των ελληνικών ειδικών πιστωτικών οργανισμών είναι οι πιστώσεις προς τους ιδιώτες και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Το παθητικό των ειδικών πιστωτικών οργανισμών που λειτουργούν στη χώρα μας αποτελείται από τα εξής στοιχεία:

1. Το μετοχικό κεφάλαιο και τα αποθεματικά που αποτελούν το ποσό του κεφαλαίου που έχουν συνεισφέρει οι μέτοχοι και το ποσό των κερδών του ειδικού πιστωτικού οργανισμού που έχει αποθεματοποιηθεί.
2. Οι λογαριασμοί των καταθέσεων όψεως, ταμειυτηρίου, προθεσμίας και οι λοιποί λογαριασμοί, που δείχνουν τι κάθε είδους καταθέσεις που έχουν γίνει από το αποταμειυτικό κοινό.
3. Τα τραπεζικά ομόλογα.

4. Την χρηματοδότηση του ειδικού πιστωτικού οργανισμού από κεφάλαια της τράπεζας της Ελλάδος, τις εμπορικές τράπεζες, το δημόσιο και τους δημόσιους οργανισμούς.
5. Οι υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα και λοιπές υποχρεώσεις.

Το μεγαλύτερο στοιχείο του παθητικού των ελληνικών ειδικών πιστωτικών οργανισμών είναι οι καταθέσεις ταμειυτηρίου και προθεσμίας των ιδιωτών.

Ελεγχόμενα και μη ελεγχόμενα στοιχεία του ισολογισμού.

Οι εμπορικές τράπεζες και οι άλλοι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί έχουν ορισμένα στοιχεία του ισολογισμού τους που μπορούν βραχυχρόνια να ελέγξουν και άλλα που δεν μπορούν να ελέγξουν.

Τα ελεγχόμενα στοιχεία του ισολογισμού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι ορισμένα στοιχεία του παθητικού, όπως τα δάνεια από την κεντρική τράπεζα, η έκδοση πιστοποιητικών καταθέσεων κλπ, και ορισμένα στοιχεία του ενεργητικού, όπως τα χρεόγραφα των ιδιωτικών και δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών που κατέχουν και μπορούν άμεσα να ρευστοποιήσουν.

Αυτά τα στοιχεία του ενεργητικού που μπορούν εύκολα να ρευστοποιήσουν οι εμπορικές τράπεζες και οι άλλοι πιστωτικοί οργανισμοί αποτελούν τα δευτερογενή τους ρευστά διαθέσιμα.

Τα μη ελεγχόμενα στοιχεία του ισολογισμού είναι οι καταθέσεις όψεως, ταμειυτηρίου και η χορήγηση δανείων και πιστώσεων σε ιδιώτες και το δημόσιο.

Στόχοι εμπορικών τραπεζών και άλλων ειδικών πιστωτικών οργανισμών.

Όλα τα τραπεζικά ιδρύματα που δέχονται καταθέσεις του κοινού έναντι επιτοκίου. Έχουν σαν μακροχρόνιο στόχο την επίτευξη όσο το δυνατόν υψηλότερων κερδών. Το μακροχρόνιο αυτό στόχο τον επιτυγχάνουν χορηγώντας δάνεια και κάνοντας επενδύσεις που θα αποφέρουν μεγαλύτερη απόδοση από το επιτόκιο που έχουν πληρώσει στους καταθέτες.

Ο μακροχρόνιος όμως αυτός στόχος τους δεν συνεπάγεται ότι και βραχυχρόνια θα τον επιτυγχάνουν. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που ο βραχυχρόνιος στόχος τους δεν οδηγεί αναγκαστικά και στην μακροχρόνια μεγιστοποίηση των κερδών τους.

Ο βραχυχρόνιος στόχος των χρηματοπιστωτικών αυτών ιδρυμάτων είναι η επάρκεια της ρευστότητας τους. Έχοντας επαρκή ρευστότητα τα ιδρύματα αυτά θα μπορούν να ικανοποιήσουν τις αποσύρσεις κεφαλαίων από τους καταθέτες και να χορηγήσουν τα δάνεια που θα ζητήσουν οι πελάτες.

Τα ιδρύματα αυτά πρέπει να έχουν ρευστότητα όχι μεγαλύτερη από αυτή που χρειάζονται για την ικανοποίηση της ζήτησης των πελατών τους σε χρήμα. Σε περίπτωση που έχουν ρευστό περισσότερο απ' ότι χρειάζεται και απαιτείται από το νόμο, είναι φανερό ότι τα ιδρύματα αυτά δε θα μεγιστοποιούν τα βραχυχρόνια κέρδη τους, αφού θα χάνουν το επιτόκιο και την απόδοση των κεφαλαίων που θα μπορούσαν να εισπράξουν δανείζοντας ή επενδύοντας τα ρευστά αυτά διαθέσιμα.

Δεν υπάρχει απόλυτη ταύτιση μεταξύ των ρευστών που χρειάζονται και αυτών που πραγματικά διαθέτουν γιατί τα ιδρύματα αυτά, στην πραγματικότητα, δεν μπορούν να ελέγξουν ορισμένα στοιχεία του ισολογισμού τους, όπως είδαμε προηγουμένως. Μόνο με την εμπειρία μπορούν τα ιδρύματα αυτά να ρυθμίσουν τη ρευστότητα τους ώστε να μπορούν να ικανοποιήσουν τη ζήτηση σε χρήμα των πελατών τους και να εκμεταλευτούν επαρκώς τις καταθέσεις.

Δείκτες τραπεζών.

Υπάρχουν ορισμένοι δείκτες βασισμένοι στα στοιχεία του ενεργητικού μιας τράπεζας με τους οποίους μπορεί να παρακολουθηθεί η πορεία της από το κοινό και την κεντρική τράπεζα. Οι δείκτες αυτοί αφορούν τη ρευστότητα, την αποδοτικότητα και τη φερεγγυότητα της τράπεζας.

Ρευστότητα.

Με τον όρο ρευστότητα της τράπεζας εννοούμε την ικανότητα της να μπορεί να πληρώνει σε μετρητά με πρώτη ζήτηση. Μια τράπεζα χρειάζεται να διαθέτει στοιχεία ενεργητικού με μεγάλη ρευστότητα(δηλ. άμεσα ρευστοποιήσιμα) για δύο λόγους:1. για να αντιμετωπίσει τις αναλήψεις των καταθέσεων της και 2. για να είναι σε θέση να χορηγεί δάνεια που θα ζητηθούν από τους πελάτες της. Το μέγεθος της επαρκούς ρευστότητας των τραπεζών σε πολλές χώρες καθορίζεται με νόμο από την κεντρική τράπεζα, σε άλλες δε καθορίζεται από τις ίδιες τις εμπορικές τράπεζες.

Η ρευστότητα της τράπεζας υπολογίζεται με τους εξής δείκτες ρευστότητας:

1. Το δείκτη που δείχνει το λόγο των ρευστών στοιχείων του ενεργητικού ως προς το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού.
2. Το δείκτη που δείχνει τον λόγο των ρευστών διαθεσίμων ως προς τις καταθέσεις.

Η πείρα που προκύπτει από παρατηρήσεις μιας σειράς χρονικών περιόδων, διδάσκει ότι σε ομαλές συνθήκες η διατήρηση των ρευστών διαθεσίμων 8-10% των υποχρεώσεων όψεως φθάνει για την αντιμετώπιση των αναγκών.

Όσο αυξάνει ο αριθμός των ατόμων που συναλλάσσονται με τις τράπεζες, τόσο γίνεται απίθανο να έχουμε μονόπλευρη εμφάνιση μόνο καταθέσεων ή μόνο αναλήψεων, εφόσον δεν υπάρχουν απρόβλεπτα δυσμενή γεγονότα.

Η δυνατότητα αναπροεξοφλήσεως των εμπορικών γραμματίων στην κεντρική τράπεζα αποτελεί ουσιώδη ρυθμιστή της τραπεζικής ρευστότητας. Η έλλειψη ρευστότητας των τραπεζών οδηγεί σε κρίση εμπιστοσύνης του κοινού προς την τράπεζα. Η ρευστότητα των τραπεζών διαφέρει από τη ρευστότητα των άλλων επιχειρήσεων γιατί ο επιχειρηματίας:

1. Γνωρίζει με μεγάλη ακρίβεια τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του και
2. Μπορεί να πάρει αναβολή εξόφλησης των υποχρεώσεων του μέχρι ενός ορισμένου σημείου.

Ο τραπεζίτης:

1. Δεν μπορεί να αναβάλλει ούτε στιγμή τις καταθέσεις όψεως και
2. Δεν γνωρίζει τον όγκο των ημερησίων πληρωμών, η δε προθεσμία λήξεως των υποχρεώσεων για πληρωμές δεν μπορεί να υπολογισθεί από την αρχή.

Αποδοτικότητα.

Η ανάπτυξη της τράπεζας, όπως και των άλλων κερδοσκοπικών επιχειρήσεων, εξαρτάται από τα κέρδη της σε σχέση με το κεφάλαιο της. Η αποδοτικότητα της τράπεζας μετρείται από την απόδοση του κεφαλαίου της που είναι ίση με τον λόγο των καθαρών κερδών προς το κεφάλαιο της τράπεζας. Όταν θέλουμε να δούμε εάν η αύξηση της απόδοσης του κεφαλαίου της προέρχεται από μια αύξηση των καθαρών κερδών ή από μια μείωση του κεφαλαίου της, χρησιμοποιούμε τον τύπο:

Καθαρά κέρδη/ενεργητικό

Κεφάλαιο/ενεργητικό

Ο λόγος καθαρά κέρδη/ενεργητικό δείχνει την απόδοση του συνολικού ενεργητικού της τράπεζας.

Ο λόγος κεφάλαιο/ενεργητικό δείχνει τη φερεγγυότητα της τράπεζας.

Φερεγγυότητα

Η φερεγγυότητα μιας τράπεζας δείχνει το μέγεθος του κινδύνου που διατρέχουν οι καταθέτες να μη μπορέσουν να εισπράξουν τα κεφάλαια τους. Η φερεγγυότητα που εμπνέει μια τράπεζα στο κοινό είναι σπουδαίος παράγοντας για τη διεύρυνση του όγκου των καταθέσεων της και την επέκτασή της. Η φερεγγυότητα μιας τράπεζας μπορεί να υπολογισθεί με τους παρακάτω δείκτες:

1. Ο δείκτης του παθητικού (gearing ratio) που δείχνει τη σχέση μεταξύ ιδίων κεφαλαίων ως προς το σύνολο των στοιχείων του παθητικού. Όσο υψηλότερος είναι ο δείκτης αυτός, τόσο εμπνέεται εμπιστοσύνη και σιγουριά στους καταθέτες.
2. Ο δείκτης χρηματοδοτικών ανοιγμάτων της τράπεζας (large exposure) δείχνει το μέγεθος που έχει χρηματοδοτηθεί ένας μόνο πελάτης ή όμιλος πελατών από την τράπεζα. Εάν είναι μεγάλη η δανειοδότηση κάποιου πελάτη ή όμιλου πελατών από την τράπεζα, τότε αυτή έχει μεγάλους κινδύνους που πηγάζουν από την πιθανή αδυναμία του πελάτη ή του ομίλου πελατών να αποληρώσει το δάνειο.
3. Ο δείκτης που μετρά τη σχέση των ιδίων κεφαλαίων ως προς το σύνολο των καταθέσεων. Το ύψος του δείκτη που εγγυάται εμπιστοσύνη και σιγουριά στους καταθέτες, δεν πρέπει να είναι μικρότερος του 1/10. Δηλαδή το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων πρέπει να είναι το 10% των καταθέσεων.
4. Ο δείκτης που μετρά τη σχέση των ιδίων κεφαλαίων ως προς το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού της τράπεζας. Το ελάχιστο ύψος του δείκτη αυτού που πρέπει να έχει μια τράπεζα για να μην απειληθεί η φερεγγυότητά της είναι 7%. Δηλαδή τα ίδια κεφάλαια πρέπει να είναι ίσα προς το 7% του συνόλου των στοιχείων του ενεργητικού. Όσο ψηλότερος είναι ο δείκτης αυτός, τόσο περισσότερο φερέγγυα είναι η τράπεζα.
5. Ο δείκτης που μετρά την σχέση μεταξύ των ιδίων κεφαλαίων ως προς τα στοιχεία του ενεργητικού που έχουν κάποιο κίνδυνο.
6. Ο σύγχρονος συντελεστής φερεγγυότητας ή αλλιώς όπως ονομάζεται, ο δείκτης κινδύνου (risk-assets ratio) που μετρά την σχέση μεταξύ των ιδίων κεφαλαίων ως προς τα στοιχεία του ενεργητικού σταθμισμένα ανάλογα με τον κίνδυνο που τα συνοδεύουν. Ο δείκτης αυτός δείχνει εάν η τράπεζα είναι σε θέση να καλύψει τις ζημιές που πιθανόν να προκύψουν από την αδυναμία των πελατών της να πληρώσουν τις υποχρεώσεις τους στην τράπεζα. Οι πρόσφατες τραπεζικές οδηγίες της ΕΟΚ προτείνουν ένα ελάχιστο δείκτη κινδύνου 8% που πρέπει να τηρούν όλα τα πιστωτικά ιδρύματα της κοινότητας.

Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων

1. Οι τραπεζικές καταθέσεις είναι απόρρητες. Σαν τέτοιες θεωρούνται μόνο οι χρηματικές και όχι τα χρεόγραφα.
2. Οι διοικητές τραπεζών, τα μέλη του Δ.Σ. και τραπεζικοί υπάλληλοι οι οποίοι ως εκ της θέσεως τους γνωρίζουν τις καταθέσεις εάν κατά οποιονδήποτε τρόπο δώσουν πληροφορίες τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον 6 μηνών.
3. Η φυλάκιση αυτή δεν αναστέλλεται ούτε μετατρέπεται σε χρήμα.
4. Στους παραπάνω δεν επιτρέπεται να μιλήσουν για καταθέσεις ούτε σαν μάρτυρες σε πολιτική ή ποινική δίκη έστω κι αν έχουν την συναίνεση του υπερού το απόρρητο της καταθέσεως.
5. Επιτρέπεται μόνον κατόπιν ειδικής αιτιολογημένης δικαστικής απόφασης και εφόσον είναι απαραίτητη και αναγκαία πληροφορία για να ανιχνευθούν και τιμωρηθούν αξιόποινες πράξεις σε βαθμό κακουργήματος που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα.
6. Επιτρέπεται η από τράπεζα σε τράπεζα παροχή της λεγόμενης προβλέψεως για την πληρωμή επιταγής.
7. Επιτρέπεται σε περίπτωση μη πληρωμής επιταγής η βεβαίωση επί του σώματος της επιταγής ή δήλωση ενώπιον συμβολαιογράφου για την σύνταξη του διαμαρτυρικού ότι η επιταγή παρουσιάσθηκε εμπρόθεσμα αλλά δεν πληρώθηκε από έλλειψη αντικρύσματος. Σε καμιά άλλη περίπτωση δεν επιτρέπεται η παροχή πληροφορίας για την τραπεζική κατάθεση.

Κυριότερες τραπεζικές εργασίες

1. Καταθέσεις μετρητών, είτε όψεως, είτε με προθεσμία, είτε και στο ταμειυτήριο, έναντι τόκου κανονιζόμενου αναλόγως της ακρίβειας του χρήματος.
2. Προεξοφλήσεις εμπορικών γραμματίων
3. Είσπραξη γραμματίων, τιμολογίων, αποδείξεων κλπ, για λογαριασμό τρίτων
4. Έκδοση επιταγών(ενταλμάτων πληρωμής, μεταφορών) και πιστωτικών επιστολών.

5. Αγορά και πώληση εξωτερικού συναλλάγματος, νομισμάτων και ειδών χρυσού και αργύρου.
6. Ανοίγματα πιστώσεων σε τρεχούμενους λογαριασμούς είτε άνευ είτε μετά διαφόρων εγγυήσεων (π.χ. με ενέχυρο χρεογράφων, εμπορευμάτων κλπ) με τις οποίες δίνεται στις βιομηχανικές και εμπορικές εργασίες το μέσο της χρησιμοποίησης πρόσθετων κεφαλαίων.
7. Αγορά και πώληση χρεογράφων, έκδοση τίτλων για λογαριασμό εταιρειών, είσπραξη τοκομεριδίων κλπ.
8. Ενοικίαση χρηματοθυρίδας.

Τα κυριότερα τμήματα μιας εμπορικής τράπεζας

Η όλη εσωτερική εργασία μιας τράπεζας υποδιαιρείται σε τμήματα τόσο για την ταχύτερη διεκπεραίωση των εργασιών όσο και για τον καλύτερο έλεγχο.

Κάθε τμήμα τίθεται υπό την επίβλεψη και ευθύνη ενός ή περισσοτέρων προϊσταμένων που ονομάζονται τμηματάρχες.

Τα κυριότερα τμήματα μιας τράπεζας είναι:

Το ταμείο: οι μικρής σπουδαιότητας τράπεζες συγκεντρώνουν σε ένα ταμείο όλες τις εισπράξεις και πληρωμές. Όταν όμως η ταμειακή κίνηση είναι κάπως σπουδαιότερη, τότε για να διευκολυνθεί η πελατεία λειτουργεί ιδιαίτερο ταμείο εισπράξεων και ιδιαίτερο ταμείο πληρωμών.

Στις μεγάλες τράπεζες λόγω της σοβαρής ταμειακής κίνησης λειτουργούν πολλά βοηθητικά ταμεία, καθένα από τα οποία εξυπηρετεί την κίνηση ορισμένου τμήματος δίπλα στο οποίο και είναι εγκατεστημένο.

Τμήμα καταθέσεων: τα ποσά τα οποία κατατίθενται στις τράπεζες προς φύλαξη αντιπροσωπεύουν ένα από τα σημαντικότερα μέρη του παθητικού τους. Κάθε σοβαρή τράπεζα οφείλει να έχει διαρκώς διαθέσιμα ή ρευστοποιήσιμα ποσά στο ενεργητικό της ανάλογα προς την σπουδαιότητα των καταθέσεων του.

Οι τράπεζες αναλαμβάνουν τη φύλαξη των κατατεθειμένων σε αυτές ποσών χορηγώντας τόκο επί των ποσών αυτών.

Ο τόκος αυτός είναι ανάλογος προς την υπάρχουσα κάθε φορά ακρίβεια του χρήματος στις διεθνείς χρηματαγορές.

Τμήμα προεξοφλήσεων: οι προεξοφλήσεις αντιπροσωπεύουν το μέρος εκείνο του ενεργητικού το οποίο συνδυάζει άριστα την ευκολία και ταχύτητα για τη ρευστοποίηση των προκαταβαλλόμενων κεφαλαίων μιας τράπεζας με μια από τις πλέον προσοδοφόρες τραπεζικές εργασίες, έχοντας συγχρόνως το πλεονέκτημα να υποστηρίζει τις καθαρά εμπορικές ή και βιομηχανικές εργασίες.

Η λήξη ενός προεξοφλημένου γραμματίου δεν μπορεί κατ'άνωτερο όριο να υπερβαίνει τους τρεις μήνες από την ημέρα της προεξοφλήσεως.

Τμήμα γραμματίων προς είσπραξη: η υπηρεσία γραμματίων προς είσπραξη ασχολείται με την είσπραξη γραμματίων, αποδείξεων κλπ για λογαριασμό τρίτων.

Η υπηρεσία αυτή μπορεί να διαιρεθεί σε δύο τμήματα:

1. Τμήμα εισπράξεως γραμματίων εσωτερικού
2. Τμήμα εισπράξεως γραμματίων εξωτερικού.

Τμήμα εκδόσεως επιταγών και πιστωτικών επιστολών και πληρωμών επιταγών τρίτων: η έκδοση επιταγών στο εσωτερικό, κυρίως στις τράπεζες που έχουν πλήρες δίκτυο Υποκαταστημάτων και ανταποκριτών, παρουσιάζει σπουδαιότερη κίνηση, λόγω της μεγάλης χρήσεως των επιταγών αυτών για διακανονισμό των συναλλασόμενων στο εσωτερικό.

Η πιστωτική επιστολή έχει το χαρακτηριστικό ότι εκδίδεται μεν για ορισμένο ποσό το οποίο πληρώνεται άλλοτε από έναν και άλλοτε από περισσότερους ανταποκριτές, αλλά ούτε μεταβιβάσιμη είναι, ούτε ο κομιστής είναι υποχρεωμένος να αποσύρει εφ'άπαξ ολόκληρο το ποσό που αναγράφεται σε αυτήν, όπως συμβαίνει με την επιταγή.

Επιταγές τρίτων είναι οι εκδιδόμενες επιταγές από τους ανταποκριτές(ή και από τα υποκαταστήματα) μιας τράπεζας επί των ταμείων της.

Είναι το ακριβώς αντίθετο από την έκδοση επιταγών.

Τμήμα συναλλάγματος: μπορούμε να πούμε ότι μεν η αγορά συναλλάγματος μοιάζει με τις προεξοφλήσεις, η δε πώληση συναλλάγματος με την έκδοση επιταγών. Η κυριότερη διαφορά έγκειται στο ότι ενώ οι προεξοφλήσεις και η έκδοση επιταγών ενεργούνται για πράξεις οι οποίες διακανονίζουν το εσωτερικό εμπόριο, η αγορά και η πώληση συναλλάγματος αφορά πράξεις που διακανονίζουν το εξωτερικό εμπόριο. Έτσι στην δεύτερη περίπτωση εκφράζονται σε ξένο νόμισμα. Όλα αυτά όμως πριν από το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα. Τώρα πια τα τμήματα συναλλάγματος είναι μικρότερα σε μέγεθος και σημασία.

Η αγορά συναλλάγματος περιλαμβάνει όλο το αγοραζόμενο συνάλλαγμα από το εξωτερικό, δηλαδή τραπεζικές επιταγές, εμπορικές, τραβηκτικές ή συναλλαγματικές και χαρτονομίσματα ή τραπεζογραμμάτια. Όλες οι αξίες αυτές πληρώνονται από το εξωτερικό και επομένως σε ξένο νόμισμα.

Πώληση συναλλάγματος: με την αποστολή στους ανταποκριτές του εξωτερικού του αγοραζόμενου συναλλάγματος μας προς πίστωση, σχηματίζονται από αυτούς

διαθέσιμα ποσά σε ξένο νόμισμα, έναντι των οποίων, αναλόγως των αναγκών της πελατείας μας, και της σκοπιμότητας των απολήψεων μας, σύρουμε επιταγές μας σε τιμές όσο το δυνατό ευνοϊκότερες, παρακολουθώντας από κοντά όχι μόνο τις τιμές αλλά και τα διαθέσιμα μας στους ανταποκριτές του εξωτερικού, για να μην υπερβούν ορισμένο όριο, πέρα του οποίου θα ήταν ζημιά λόγω του χαμηλού τόκου ο οποίος δίνεται στο εξωτερικό στα πιστωτικά υπόλοιπα.

Τμήμα τρεχουσών και τοκομεριδίων: εξεταζόμενοι από εσωτερική υπηρεσία οι τρεχούμενοι λογαριασμοί δεν είναι τίποτε άλλο από καταστάσεις που φανερώνουν την καθημερινή κίνηση των πράξεων των εκκρεμών συναλλαγών τρίτων με την τράπεζα.

Τμήμα χρεογράφων και τοκομεριδίων: οι πράξεις που αφορούν τα χρεόγραφα διενεργούνται κυρίως, στο χρηματηστήριο αξιών, το οποίο είναι το μέρος στο οποίο συνέρχονται σε ορισμένη ώρα, με εξουσιοδότηση της κυβέρνησης, οι χρηματιστές, οι τραπεζίτες, οι κεφαλαιούχοι για να διαπραγματευτούν τις πράξεις περί κινητών αξιών και χρεογράφων.

Οι τράπεζες αγοράζουν χρεόγραφα για το δικό τους λογαριασμό, επενδύουν μέρος των διαθέσιμων τους σε ενεργητικό το οποίο αφ'ενός μπορούν, αν παραστεί ανάγκη, να πραγματοποιηθεί εύκολα και χωρίς έξοδα, αφ'ετέρου δε, εφόσον η πραγματοποίηση δε θεωρείται σκόπιμη ή αναγκαία, ν'αποφέρει σε μορφή τοκομεριδίων ή μερίσματος, ικανοποιητικά κέρδη.

Τμήμα αλληλογραφίας: το τμήμα αλληλογραφίας και το γενικό λογιστήριο είναι ο μοχλός της όλης εργασίας μιας τράπεζας, αποτελούν το μέσο επικοινωνίας της με όλους τους πελάτες και ανταποκριτές με τους οποίους δεν μπορεί να διαπραγματευτεί τις δοσοληψίες και τις πράξεις της προφορικά.

Συγκεντρωτικό τμήμα αλληλογραφίας: η ενότητα της υπηρεσίας και η ανάγκη παρακολουθήσεως των υποθέσεων των τραπεζών επιβάλλει την οργάνωση του τμήματος αυτού κατά το συγκεντρωτικό σύστημα.

Αποκεντρωτικό σύστημα. Κατά το σύστημα αυτό κάθε τμήμα διεξάγει το ίδιο την αλληλογραφία του.

Γενικό λογιστήριο: το γενικό λογιστήριο έχει ως έργο και σκοπό την συγκέντρωση των ημερησίων πράξεων σε γενικά ή συνθετικά βιβλία και την σύνταξη του γενικού ισολογισμού στο τέλος κάθε χρήσεως.

Εμπορικές λοιπόν είναι οι τράπεζες οι οποίες, με στόχο τη μεγιστοποίηση των κερδών τους, ασχολούνται με τη βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση της εθνικής οικονομίας αλλά και των εταιριών που εδρεύουν στο εξωτερικό. Οι εμπορικές τράπεζες αντλούν μεγάλο μέρος των κεφαλαίων τους από τις καταθέσεις που πραγματοποιούν σε αυτές φυσικά πρόσωπα και εταιρίες.

Η διατύπωση αυτού του χαρακτηρισμού για τις εμπορικές τράπεζες εντούτοις είναι αρκετά ελαστική και διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα, ανάλογα με τις συνθήκες.

Μια άλλη διατύπωση θέλει τις εμπορικές τράπεζες να ασχολούνται με το εμπόριο του χρήματος, δηλαδή με την εξασφάλιση κερδών από τη διαφορά μεταξύ του τόκου που καταβάλλουν στους καταθέτες, για δανεισθέν από αυτούς κεφάλαιο, και του τόκου που εξασφαλίζουν οι εμπορικές τράπεζες από τον αναδανεισμό του ίδιου κεφαλαίου σε επιχειρήσεις. Όμως και αυτός ο ορισμός παρουσιάζει αρκετές ατέλειες, γιατί οι τράπεζες αντλούν κέρδη και από άλλες πηγές εκτός από το εμπόριο χρήματος(π.χ. από αγοραπωλησίες μετοχών στο χρηματιστήριο, από την εξόφληση λογαριασμών πελατών, διαχείριση των περιουσιών πελατών, εκποίηση περιουσιακών στοιχείων που έχουν περιέλθει στην κυριότητα της εμπορικής τράπεζας, φύλαξη χρηματικών αποθεμάτων και κοσμημάτων σε θυρίδες κλπ.).

Η σημασία των εμπορικών τραπεζών των εκβιομηχανισμένων χωρών μέσα στην εθνική και τη διεθνή οικονομία είναι τεράστια, αφού μέσω αυτών χρηματοδοτείται ο μεγαλύτερος όγκος των εμπορευμάτων που κυκλοφορούν μέσα στον κόσμο και συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος των χρηματικών εισοδημάτων που προσωρινά παραμένουν αναξιοποίητα από φυσικά πρόσωπα, εταιρίες, κοινότητες κλπ.

Το μέγεθος της κάθε εμπορικής τράπεζας κρίνεται από το συνολικό ύψος των στοιχείων του ενεργητικού της. Στις πιο ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες μερικές δεκάδες τράπεζες διαθέτουν το μεγαλύτερο μέρος των στοιχείων του ενεργητικού-παθητικού όλων μαζί των εμπορικών τραπεζών. Μέσω αυτών, των μεγαλύτερων σε μέγεθος εμπορικών τραπεζών, πραγματοποιείται το μεγαλύτερο μέρος των χρηματοδοτήσεων. Οι αποφάσεις και η στρατηγική των μεγαλύτερων εμπορικών τραπεζών επηρεάζουν ολόκληρη την επενδυτική συμπεριφορά της διεθνούς οικονομίας.

Οι περισσότερες εμπορικές τράπεζες είναι ιδιωτικές, αλλά όπου αυτές ελέγχονται από το κράτος διαθέτουν πολύ μεγάλα ποσοστά στο σύνολο των χορηγούμενων πιστώσεων και οι αποφάσεις τους επηρεάζουν αναπόφευκτα και τις μεγάλες ιδιωτικές εμπορικές τράπεζες.

Οι μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες διαθέτουν δίκτυα υποκαταστημάτων σε όλες τις μεγάλες πόλεις και κωμοπόλεις και σε πολλά χωριά της χώρας στην οποία εδρεύουν.

Ανάλογα με την έκταση των γεωγραφικών δραστηριοτήτων που έχουν οι εμπορικές τράπεζες χαρακτηρίζονται σαν:

Διεθνείς τράπεζες:είναι οι εμπορικές τράπεζες που εκτελούν γενικές τραπεζικές εργασίες σε περισσότερες από μία χώρες.

Εθνικές τράπεζες: είναι οι εμπορικές τράπεζες που εκτελούν συνήθεις τραπεζικές εργασίες σε μία και μόνο χώρα, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έχουν ένα μικρό αριθμό υποκαταστημάτων ή γραφείων αντιπροσώπευσης σε άλλες χώρες και κυρίως στα τραπεζικά κέντρα του κόσμου.

Περιφερειακές τράπεζες ή τοπικές τράπεζες είναι οι εμπορικές τράπεζες που εκτελούν τραπεζικές εργασίες και έχουν υποκαταστήματα μόνο σε μια ή σε λίγες περιφέρειες μιας και μόνο χώρας. Συνήθως πρόκειται για μικρές τράπεζες με περιορισμένο κύκλο εργασιών, οι οποίες, όμως, σε αρκετές περιπτώσεις είναι πολύ ανταγωνιστικές για διάφορους λόγους(συμμετοχή σε αυτές σημαντικών τοπικών βιομηχανιών, κοινοτήτων κλπ).

Υπερόντιες τράπεζες: είναι οι εμπορικές τράπεζες, θυγατρικές άλλων που εδρεύουν στις εκβιομηχανισμένες χώρες, με σκοπό την άντληση των πλεονεκτημάτων που εξασφαλίζονται σε απομακρυσμένες χώρες, αρκετές από τις οποίες χαρακτηρίζονται ως τραπεζικοί παράδεισοι.

Τράπεζες καταθέσεων: είναι οι τράπεζες που επικεντρώνουν τις προσπάθειες τους στην όσο το δυνατό μεγαλύτερη προσέλκυση καταθετών. Οι τελευταίοι έχουν το δικαίωμα να αναλάβουν σε πρώτη ζήτηση μέρος ή όλες τις καταθέσεις τους. Οι τράπεζες καταθέσεων για να αυξήσουν την πελατεία τους προσφέρουν αυξημένα επιτόκια, ιδιαίτερα για εκείνους που δέχονται να έχουν καταθέσεις χωρίς να κάνουν αναλήψεις για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα. Βέβαια, η ρευστότητα στις τράπεζες καταθέσεων είναι πολύ μεγάλη και οι τράπεζες διαθέτουν αρκετά μετρητά στα ταμεία τους, ενώ οι καταθέσεις θα πρέπει να είναι τοποθετημένες σε τίτλους εύκολα ρευστοποιήσιμους, σε περίπτωση που εκδηλωθεί κάποια απότομη άνοδος των αναλήψεων, αν και αυτή η περίπτωση είναι σπάνια στις εκβιομηχανισμένες χώρες που έχουν μόνιμα αυξημένη οικονομική σταθερότητα.

Ταμειυτήρια είναι οργανισμοί προσέλκυσης των μικροκαταθετών ελεγχόμενοι από τον οργανισμό ταχυδρομείων της χώρας, ενώ οι συγκεντρούμενες καταθέσεις αξιοποιούνται από τις κρατικές αρχές για τη χρηματοδότηση διαφόρων έργων.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 άρχισαν να σημειώνονται τάσεις συγκεντροποίησης των λειτουργούντων στις χώρες της ΕΟΚ ταχυδρομικών ταμειυτηρίων, ενώ παράλληλα συνεχίζονταν η αύξηση στις καταθέσεις τους.

Επίσης στα πλαίσια των προσπαθειών για την ολόπλευρη βελτίωση των τραπεζικών υπηρεσιών και επέκταση σε νέους τομείς, αρκετές διοικήσεις ταμειυτηρίων κάνουν προσπάθειες για τη διαφοροποίηση των υπηρεσιών που παρέχουν αυτά. Εντούτοις, τα ταμειυτήρια έχουν αξιόλογη αποστολή, αφού συμβάλλουν στη συγκέντρωση λαϊκών αποταμιεύσεων. Επιπλέον, τα συγκεντρούμενα ποσά δεν εμφανίζουν μεγάλη κινητικότητα, γιατί αποτελούν οριακά χρηματικά διαθέσιμα νοικοκυριών, τα οποία θέλουν αυτά ποσά για έκτακτες ανάγκες. Σε ορισμένες χώρες της ΕΟΚ τα ταμειυτήρια ζητούν από τους καταθέτες τους έγκαιρη ενημέρωση όταν πρόκειται να κάνουν ανάληψη μεγάλου μέρους ή όλων των καταθέσεων τους.

Οίκοι προεξόφλησεων είναι τραπεζικά ιδρύματα που ασχολούνται μόνο με αγοραπωλησίες συναλλαγματικών. Αναλαμβάνουν την προεξόφληση γραμματίων που λήγουν μετά από ένα χρονικό διάστημα, καταβάλλοντας ένα ποσό στους κομιστές των προσκομιζομένων τίτλων.

Οι οίκοι προεξοφλήσεων λειτουργούν πολύ ανταγωνιστικά προς τις εμπορικές τράπεζες, επειδή οι πρώτοι είναι πολύ πιο εξειδικευμένοι από τις δεύτερες στον τομέα των προεξοφλήσεων. Εντούτοις, οι οίκοι προεξοφλήσεων χρειάζονται τις εμπορικές τράπεζες, επειδή αυτές αναλαμβάνουν να προεξοφλούν τις συναλλαγματικές που τους προσκομίζουν οι προεξοφλητικοί οίκοι. Αλλά τόσο οι τελευταίοι όσο και οι εμπορικές τράπεζες επηρεάζονται από τις πολιτικές που ακολουθούν οι κεντρικές αρχές της χώρας ή οι αρχές των χωρών της ΕΟΚ. Σε περίπτωση ανόδου των επιτοκίων με τα οποία οι κεντρικές τράπεζες προεξοφλούν γραμμάτια που τους προσκομίζουν οι εμπορικές τράπεζες, τότε επηρεάζονται και τα επιτόκια με τα οποία και οι οίκοι προεξοφλήσεων δέχονται να προεξοφλήσουν προσκομιζόμενα σε αυτές γραμμάτια.

Η λειτουργία μεγάλου αριθμού προεξοφλητικών οίκων σε ορισμένες εκβιομηχανισμένες χώρες λειτουργεί εξυγιαντικά για τους μηχανισμούς της αγοράς. Γιατί πολλοί προεξοφλητικοί οίκοι ανταγωνίζονται μεταξύ τους για να προσφέρουν καλύτερους όρους προεξόφλησης γραμματίων με αποτέλεσμα να συμπιέζονται γενικά όλα τα επιτόκια προς τα κάτω. Αντίθετα, όπου οι εμπορικές τράπεζες καταφέρνουν να συμφωνήσουν μεταξύ τους για τους όρους προεξόφλησης των προσκομιζομένων σε αυτές γραμματίων, τότε οι κάτοχοι γραμματίων (έμποροι και εταιρίες) επιβαρύνονται περισσότερο.

Οικογενειακές τράπεζες λεγονται οι τράπεζες, ή μάλλον οι κλάδοι τραπεζών που λειτουργούν στη Γερμανία, οι οποίες προσφέρουν στα νοικοκυριά αρκετά σε όγκο καταναλωτικά δάνεια και δέχονται καταθέσεις με ευνοϊκούς όρους από νοικοκυριά.

Η χορήγηση καταναλωτικών δανείων είναι μια πολιτική που συμβάλει στην τόνωση της ζήτησης των νοικοκυριών, ιδιαίτερα εκείνων που χρειάζονται επειγόντως λίγες πιστώσεις για να αγοράσουν σημαντικά για τον οικογενειακό προϋπολογισμό, διαρκή καταναλωτικά αγαθά.

Τράπεζες επενδύσεων είναι οι τράπεζες που χορηγούν μακροπρόθεσμα δάνεια σε βιομηχανίες αλλά και συμμετέχουν άμεσα στην πραγματοποίηση επενδύσεων, παρέχουν τεχνική και χρηματοοικονομική υποστήριξη για συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων κλπ.

Οι τράπεζες επενδύσεων μειονεκτούν έναντι των εμπορικών τραπεζών επειδή τα δάνεια που χορηγούν είναι μακροπρόθεσμα και καθυστερεί η εξόφληση τους. Η ανακύκλωση των δανείων είναι κατά πολύ ταχύτερη στις εμπορικές τράπεζες σε σύγκριση με τις επενδυτικές τράπεζες.

Επίσης τα ρίσκα απώλειας των δανειακών κεφαλαίων είναι πολύ μεγαλύτερα για τις επενδυτικές τράπεζες σε σχέση με τις εμπορικές. Για το λόγο αυτό τα επιτόκια διαμορφώνονται σε υψηλότερα επίπεδα για τα μακροπρόθεσμα δάνεια.

Επειδή ο ρόλος των επενδυτικών τραπεζών είναι πολύ σημαντικός μέσα στην οικονομία, αρκετές κυβερνήσεις υποστηρίζουν έμμεσα (για να μην προκαλούνται

αντιδράσεις άλλων χωρών) τις τράπεζες επενδύσεων. Η κρατική παρέμβαση γίνεται, μεταξύ άλλων, με τους εξής τρόπους:

- 1.Επιδοτούνται τα επιτόκια για μακροπρόθεσμα δάνεια που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για επενδύσεις εκσυγχρονισμού.
2. Κρατικά κεφάλαια χρησιμοποιούνται μέσω των επενδυτικών τραπεζών για την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου μεγάλων επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα ή που θέλουν να εκσυγχρονισθούν.
3. Κρατικές υπηρεσίες διευκολύνουν τις εργασίες επενδυτικών τραπεζών για τη μελέτη διαφόρων επενδυτικών σχεδίων, η υλοποίηση των οποίων απαιτεί πολλά κεφάλαια.

Οι επενδυτικές τράπεζες μακρόχρονα εμφανίζονται να αλλάζουν προσανατολισμό. Στις δύο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες οι επενδυτικές τράπεζες έπαιξαν ουσιαστικό ρόλο στην συγκέντρωση σημαντικών κεφαλαίων για τη λειτουργία πολλών νέων και μεγάλων βιομηχανιών. Στη δεκαετία του 80 και ιδιαίτερα στο δεύτερο μισό αυτής οι επενδυτικές τράπεζες πρωταγωνίστησαν στην πραγματοποίηση συγχωνεύσεων και εξαγορών πολύ μεγάλου μεγέθους επενδύσεων.

Οι αγροτικές τράπεζες είναι εξειδικευμένες τράπεζες που ασχολούνται κατά κύριο λόγο με τη χρηματοδότηση της αγροτικής οικονομίας και ειδικότερα με τη χρηματοδότηση αγροτικών προϊόντων, εξαγωγικών επιχειρήσεων και συνεταιρισμών.

Οι τράπεζες γης έχουν ως κύρια αποστολή τη χρηματοδότηση των αγοραπωλησιών εκτάσεων γης, με σκοπό την απόδοση τους σε γεωργούς κατά κύριο επάγγελμα.

Κινητές υπηρεσίες τραπεζών είναι ειδικά διασκευασμένα οχήματα με τα οποία μετακινούνται τραπεζοϋπάλληλοι σε απομακρυσμένες περιοχές για να διενεργήσουν εργασίες σε επαρχιακές εκθέσεις να χρηματοδοτήσουν απομακρυσμένα χωριά και επιχειρήσεις.

Τράπεζες αμοιβαίων αποταμιεύσεων είναι ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στις ΗΠΑ, στα οποία οι μετοχές των τραπεζών ανήκουν στους ίδιους τους καταθέτες.

Τράπεζες βιομηχανικής πίστης είναι οι τράπεζες επενδύσεων που επιδιώκουν την πολύπλευρη υποστήριξη νεοδημιουργημένων βιομηχανιών ή τη χρηματοδότηση εκείνων που πραγματοποιούν μεγάλα προγράμματα εκσυγχρονισμού.

Κτηματικές τράπεζες είναι τα εξειδικευμένα πιστωτικά ιδρύματα που ασχολούνται με τις χορηγήσεις δανείων για διευκόλυνση των αγορών κατοικιών ή για την αναπαλαίωση, επισκευή και κτίσιμο κατοικιών, για τη χρηματοδότηση μεγάλων έργων κατασκευής, για οικοδομήσεις μεγάλων τουριστικών μονάδων.

Συνεταιριστικές τράπεζες είναι οι τράπεζες των οποίων οι μετοχές ανήκουν σε συνεταιρισμούς διάφορων πολιτών, οι οποίοι και χρηματοδοτούνται με ευνοϊκότερους όρους από τη δική τους τράπεζα.

Τράπεζες εξωτερικού εμπορίου είναι χρηματοδοτικοί οργανισμοί με κύρια αποστολή τη χρηματοοικονομική υποστήριξη εξαγωγικών επιχειρήσεων.

Ναυτιλιακές τράπεζες χαρακτηρίζονται εκείνες οι τράπεζες οι οποίες δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στη χορήγηση δανείων σε ναυτιλιακούς οργανισμούς και εταιρίες, οι οποίες αντιμετωπίζουν και τους περισσότερους κινδύνους να υποστούν ζημιές από απώλεια σκαφών.

Κεφάλαιο 3

3.1 Το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα

Το ευρώ (EUR, €) είναι το ενιαίο νόμισμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εισήχθη την 1η Ιανουαρίου 1999 και έγινε το νόμισμα περισσότερων από 300 εκατομμυρίων ανθρώπων στην Ευρώπη. Τα τρία πρώτα χρόνια ήταν ένα άυλο νόμισμα, το οποίο χρησιμοποιούνταν μόνο για λογιστικούς σκοπούς, π.χ. στις ηλεκτρονικές πληρωμές. Τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ τέθηκαν σε κυκλοφορία μόλις την 1η Ιανουαρίου 2002 και αντικατέστησαν τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα των εθνικών νομισμάτων σε δώδεκα χώρες.

Σήμερα, είναι το επίσημο νόμισμα σε 16 από τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων υπερπόντιων διαμερισμάτων, εδαφών και νησιών τα οποία είτε αποτελούν μέρος κάποιας χώρας της ζώνης του ευρώ είτε συνδέονται με αυτή. Οι χώρες αυτές απαρτίζουν τη ζώνη του ευρώ ή Ευρωζώνη και είναι οι: Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Σλοβενία και η Φινλανδία.

Το Μονακό, ο Άγιος Μαρίνος και η Πόλη του Βατικανού χρησιμοποιούν επίσης το ευρώ βάσει επίσημης συμφωνίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ανδόρρα, το Μαυροβούνιο και το Κόσοβο χρησιμοποιούν επίσης το ευρώ αλλά χωρίς επίσημη συμφωνία.

Το ευρώ είναι υποχρεωμένες να υιοθετήσουν, μόλις θα πληρούν τα κριτήρια, οι Βουλγαρία, Εσθονία, Λεττονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σουηδία και Τσεχία.

Η Δανία, που δεν έχει υποχρέωση να το υιοθετήσει, αλλά είναι μέλος του Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) θα διεξαγάγει δημοψήφισμα για την υιοθέτηση του ευρώ πριν το 2012.

Το Ηνωμένο Βασίλειο, μετά τα γεγονότα της Μαύρης Τετάρτης αποχώρησε από το Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) και προς το παρόν δεν προτίθεται να υιοθετήσει το κοινό νόμισμα, λόγω της διάχυτης αντίθεσης της κοινής γνώμης της προς το κοινό νόμισμα.

Υπεύθυνη για τη νομισματική πολιτική στην Ευρωζώνη είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Σύμφωνα με το άρθρο 106 παράγραφος 1 της συνθήκης για την ΕΕ και το άρθρο 16 του καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), την ευθύνη για την παραγωγή και την έκδοση τραπεζογραμματίων ευρώ έχουν από κοινού η ΕΚΤ και οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των χωρών-μελών της ζώνης του ευρώ.

3.2 Οι επιρροές της ΟΝΕ στις κεντρικές και εμπορικές τράπεζες

Η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος από την Ευρώπη αποτελεί ίσως το πιο τολμηρό εγχείρημα που ανέλαβε ποτέ μια μεγάλη και ανομοιόμορφη ομάδα κυρίαρχων κρατών με σκοπό να καρπωθεί την αύξηση της αποτελεσματικότητας που προκύπτει από τη χρήση κοινού νομίσματος. Το ευρώ δημιούργησε μια νέα νομισματική πραγματικότητα για 300 εκατομμύρια Ευρωπαίους πολίτες, κάτι που ελάχιστοι μπορούσαν να φανταστούν πριν από μία γενεά. Όμως, όπως συμβαίνει με τα περισσότερα τολμηρά εγχειρήματα, το ευρώ είχε κι αυτό καλές και κακές στιγμές. Όταν εισήχθη το 1999, οι σκεπτικιστές αμφέβαλαν αν το ευρώ θα αποδεικνυόταν σταθερό νόμισμα. Και όμως, το ευρώ, που ίσως είναι το πιο ορατό απτό σύμβολο της διαδικασίας ολοκλήρωσης, βρίσκεται αυτή τη στιγμή στον εντέκατο χρόνο του και έχει πια καθιερωθεί ως ένα σταθερό και αξιόπιστο νόμισμα παρά τις πιέσεις των τελευταίων μηνών λόγω της Ελληνικής οικονομικής κρίσης.

Η ΟΝΕ έθεσε τη νομισματική πολιτική ενώπιον μοναδικών προκλήσεων. Οι σκεπτικιστές θεωρούσαν ότι μια ενιαία νομισματική πολιτική είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Ο σκεπτικισμός αυτός ενισχυόταν από τα επιχειρήματα της παραδοσιακής θεωρίας των άριστων νομισματικών περιοχών, σύμφωνα με την οποία η νομισματική ενοποίηση ενδείκνυται μόνο για οικονομίες με ευέλικτες αγορές, κινητικότητα της εργασίας, κεντρική άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής και χαμηλή συχνότητα εμφάνισης ασύμμετρων διαταραχών. Είναι εμφανές ότι οι προϋποθέσεις αυτές δεν ίσχυαν -και δεν ισχύουν- για τη ζώνη του ευρώ. Εξάλλου, η ζώνη του ευρώ χαρακτηρίζεται από σημαντικά στοιχεία δυσκαμψίας στις αγορές εργασίας και προϊόντων, από έλλειψη ενός ισχυρού κεντρικού μηχανισμού δημοσιονομικών μεταβιβάσεων και από εθνικές οικονομίες που η καθεμιά τους έχει τα δικά της θεσμικά και οικονομικά χαρακτηριστικά. Εξαιτίας των συνθηκών αυτών, η συχνότητα εμφάνισης ασύμμετρων διαταραχών είναι υψηλή και οι επιδράσεις τους έντονες.

Σύμφωνα με την ίδια επιχειρηματολογία, υπό τις συνθήκες αυτές οι ασύμμετρες διαταραχές είναι πιθανό να προκαλούν διεύρυνση των διαφορών των τιμών, με αποτέλεσμα η ύπαρξη ενός κοινού ονομαστικού επιτοκίου στη νομισματική ένωση να οδηγεί στη διαμόρφωση διαφορετικών πραγματικών επιτοκίων στις επιμέρους χώρες. Σε χώρες-μέλη με σχετικά ισχυρή εγχώρια ζήτηση και πληθωρισμό υψηλότερο του μέσου όρου, η ύπαρξη χαμηλότερων πραγματικών επιτοκίων πυροδοτεί την εγχώρια ζήτηση και τον πληθωρισμό. Αντίστροφα, σε χώρες με σχετικά ασθενή εγχώρια ζήτηση και πληθωρισμό χαμηλότερο του μέσου όρου, η ύπαρξη υψηλών πραγματικών επιτοκίων ασκεί περαιτέρω καθοδικές πιέσεις στην εγχώρια ζήτηση και τον πληθωρισμό. Με άλλα λόγια, η εφαρμογή μιας νομισματικής πολιτικής κοινής για όλους δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των μελών της ένωσης.

Όμως, αυτή η παραδοσιακή θεωρία των άριστων νομισματικών περιοχών παραβλέπει ορισμένους σημαντικούς παράγοντες, καθώς προσπαθεί να εντοπίσει τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί μια χώρα εκ των προτέρων, δηλ. προτού ενταχθεί σε μια νομισματική ένωση. Γνωρίζουμε, όμως, ότι η συμμετοχή σε μια νομισματική ένωση μπορεί να επιφέρει αφ'εαυτής αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας και τις οικονομικές επιδόσεις εκ των υστέρων, μέσω τουλάχιστον δύο διαύλων: αφενός της αυξημένης αξιοπιστίας και αφετέρου του εμπορίου και της χρηματοοικονομικής ολοκλήρωσης.

Πώς λειτουργεί ο δίαυλος της αξιοπιστίας; Ιδίως για χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία, οι οποίες έχουν πρόσφατο ιστορικό σχετικά υψηλών ρυθμών πληθωρισμού, ένα από τα σημαντικότερα οφέλη της συμμετοχής στην ΟΝΕ ήταν η αύξηση της αξιοπιστίας επειδή διασφαλίστηκε χαμηλότερος πληθωρισμός σε σχέση με την περίοδο κατά την οποία η άσκηση της νομισματικής πολιτικής ήταν στη δικαιοδοσία των εθνικών Αρχών. Καθώς διαμορφώθηκαν σε χαμηλά επίπεδα και σταθεροποιήθηκαν τόσο ο πληθωρισμός όσο και οι πληθωριστικές προσδοκίες, σχεδόν εξαλείφθηκαν οι διαφορές των ονομαστικών επιτοκίων μεταξύ αυτών των χωρών και των χωρών με ιστορικό σχετικά χαμηλών ρυθμών πληθωρισμού, όπως η Γερμανία. Επίσης, δεν υπάρχει πλέον ο κίνδυνος υποτίμησης των νομισμάτων μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στη νομισματική ένωση, ούτε και το αντίστοιχο «ασφάλιστρο κινδύνου» στα επιτόκια. Παράλληλα, με την υποχώρηση των ονομαστικών επιτοκίων στις χώρες που κατά παράδοση είχαν υψηλό πληθωρισμό περιορίστηκε και το κόστος εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, με αποτέλεσμα να διευκολυνθεί η δημοσιονομική προσαρμογή και να αποδεσμευθούν πόροι για άλλες χρήσεις. Επιπλέον, σε συνθήκες χαμηλού και σταθερού πληθωρισμού επιμηκύνεται ο χρονικός ορίζοντας για τις οικονομικές αποφάσεις, γεγονός που ενθαρρύνει το μετασχηματισμό του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η επιμήκυνση του χρονικού ορίζοντα των οικονομικών αποφάσεων και η μείωση των επιτοκίων ευνοούν τις ιδιωτικές επενδύσεις και την ανάληψη κινδύνων, δημιουργώντας έτσι ευνοϊκές προϋποθέσεις για ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης.

Η κυβέρνηση σχεδιάζει τα επόμενα βήματα που θα αλλάξουν το τοπίο στον χώρο των τραπεζών και θα διαμορφώσουν εκείνες τις συμμαχίες που θα δώσουν στις ελληνικές τράπεζες τα πλεονεκτήματα για να αντεπεξέλθουν στο νέο ανταγωνιστικό

οικονομικό περιβάλλον το οποίο θα δημιουργηθεί με την ένταξη της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Το 1998, μετά την ένταξη της δραχμής στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών, και το 1999, με την υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων, διαμορφώθηκαν στο τραπεζικό σύστημα πέντε ισχυροί όμιλοι, της Εθνικής, της Πίστews, της Eurobank, της Εμπορικής και της Πειραιώς, και έτσι ολοκληρώθηκε ο πρώτος κύκλος συγχωνεύσεων και εξαγορών.

Ενας τομέας είναι η παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών σε μεγάλες επιχειρήσεις. Όταν το νόμισμα θα είναι το ευρώ, οι μεγάλες επιχειρήσεις θα μπορούν να εξυπηρετηθούν σε δεκάδες μεγάλες τράπεζες και όχι μόνο στην Εμπορική ή στην Εθνική. Όπως τονίζουν, το 2001 μια ξένη τράπεζα θα μπορεί να έρθει εδώ και να βγάλει μια ομολογιακή έκδοση στην ευρωπαϊκή αγορά, να προσφέρει ένα πρόγραμμα βραχυχρόνιων εμπορικών γραμματίων δανεισμού, να εισάγει επιχειρήσεις στα χρηματιστήρια της Φραγκφούρτης και του Λονδίνου, να προωθεί σύγχρονα προϊόντα διαχείρισης κινδύνου επιτοκίου και πολλά άλλα.

Κεφάλαιο 4

4.1 Η Τράπεζα της Ελλάδος και οι αρμοδιότητες της σήμερα, στην μετά ΟΝΕ εποχή

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι η κεντρική τράπεζα της χώρας. Ιδρύθηκε το 1927 βάσει ενός Παραρτήματος του Πρωτοκόλλου της Γενεύης και άρχισε να λειτουργεί τον Μάιο του 1928. Έχει συσταθεί με τη μορφή ανωνύμου εταιρίας. Ως έδρα της ορίζεται από το Καταστατικό της η Αθήνα, ενώ διατηρεί 21 υποκαταστήματα, 38 πρακτορεία και 5 θυρίδες σε όλη την Ελλάδα.

Από τον Ιανουάριο 2001 η Τράπεζα της Ελλάδος αποτελεί αναπόσπαστο μέλος του Ευρωσυστήματος, που απαρτίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που ανήκουν στη ζώνη του ευρώ. Έκτοτε η Τράπεζα της Ελλάδος συμβάλλει με τη δράση της στην επίτευξη των στόχων και την εκτέλεση των καθηκόντων του Ευρωσυστήματος, το οποίο χαράσσει και εφαρμόζει τη νομισματική πολιτική στη ζώνη του ευρώ.

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι αρμόδια για την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος στην Ελλάδα και τη διαφύλαξη της σταθερότητας του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ως πρωταρχικός σκοπός ορίζεται από το Καταστατικό της η διασφάλιση της σταθερότητας του γενικού επιπέδου των τιμών. Στο βαθμό που δεν επηρεάζεται η επίτευξη του πρωταρχικού της σκοπού, η Τράπεζα στηρίζει τη γενική οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της, έχει κατοχυρωθεί η θεσμική, προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία της, αλλά και η άσκηση δημοκρατικού ελέγχου εκ μέρους της Βουλής.

Οι αρμοδιότητες της Τράπεζας διακρίνονται σε αυτές που εντάσσονται στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος και σε άλλες αρμοδιότητες, και συνοπτικά είναι οι εξής:

1. Αρμοδιότητες στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος

- Συμμετέχει στη χάραξη της ενιαίας νομισματικής πολιτικής της ζώνης του ευρώ και την εφαρμόζει στην Ελλάδα.
- Διαχειρίζεται για λογαριασμό της ΕΚΤ μέρος των σε συνάλλαγμα και χρυσό διαθεσίμων της τελευταίας, σύμφωνα με τις οδηγίες της ΕΚΤ.
- Ασκεί την επίβλεψη των συστημάτων και των μέσων πληρωμών, με σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητας, της αξιοπιστίας και της αποδοτικότητάς τους. Στο πλαίσιο της αρμοδιότητας αυτής, παρακολουθεί και επιβλέπει, μεταξύ άλλων, το σύστημα πληρωμών ΔΙΑΣ και το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών. Από τις 19 Μαΐου 2008, συμμετέχει στο Target2 , το νέο διευρωπαϊκό σύστημα ταχείας μεταφοράς κεφαλαίων και διακανονισμού σε συνεχή χρόνο.
- Προωθεί ρυθμίσεις για τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και την αποτελεσματική διαχείριση χρηματοπιστωτικών κρίσεων.
- Συλλέγει στατιστικά στοιχεία από νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (δηλαδή, τις τράπεζες και τα αμοιβαία κεφάλαια διαχείρισης διαθεσίμων).
- Εκδίδει τραπεζογραμμάτια ευρώ, τα οποία κυκλοφορούν ως νόμιμο χρήμα, μετά από έγκριση της ΕΚΤ, και είναι αρμόδια για την κυκλοφορία και διαχείριση των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ στην Ελλάδα.
- Φροντίζει για την προμήθεια των αναγκαίων ποσοτήτων ανά αξία, είτε από το Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών (ΙΕΤΑ), είτε από διασυννοριακές χρηματαποστολές, καθώς και για την ασφαλή αποθήκευση, διακίνηση και την επανακυκλοφορία ή την καταστροφή τους και μεριμνά για τον ομαλό εφοδιασμό της οικονομίας.

2. Άλλες Αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος

- Εποπτεύει τα πιστωτικά ιδρύματα καθώς και ορισμένες κατηγορίες επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας.
- Έχει την ευθύνη για τη διαχείριση και τη λειτουργία του Συστήματος Παρακολούθησης Συναλλαγών επί Τίτλων με Λογιστική Μορφή (Άυλοι Τίτλοι).
- Έχει την ευθύνη της λειτουργίας της Ηλεκτρονικής Δευτερογενούς Αγοράς Τίτλων (ΗΔΑΤ).
- Έχει αναλάβει το χρηματικό διακανονισμό των συναλλαγών της ΕΧΑΕ μέσω του συστήματος SMART (System for Money Settlement of Athex Reconciled Transactions).
- Κατέχει και διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας στα οποία περιλαμβάνονται τα σε συνάλλαγμα και χρυσό διαθέσιμα της Τράπεζας της Ελλάδος και του Ελληνικού Δημοσίου.
- Εξυπηρετεί το Ελληνικό Δημόσιο ως ταμίας και εντολοδόχος τού.
- Καταρτίζει και δημοσιεύει στατιστικά στοιχεία που αφορούν την ελληνική οικονομία και διενεργεί εξειδικευμένες στατιστικές έρευνες.

- Δημοσιεύει εκθέσεις και διεξάγει ερευνητικό έργο στο πλαίσιο της παρακολούθησης και ανάλυσης της οικονομικής συγκυρίας και της νομισματικής πολιτικής.

Νομισματική Πολιτική

Συμμετέχει στη χάραξη της ενιαίας νομισματικής πολιτικής της ζώνης του ευρώ και την εφαρμόζει στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές και τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Η Τράπεζα διενεργεί πράξεις νομισματικής πολιτικής κατά τις οποίες κυρίως παρέχει ρευστότητα στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα (πράξεις κύριας και πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης). Επίσης, παρέχει πάγιες διευκολύνσεις οριακής χρηματοδότησης και αποδοχής καταθέσεων στα πιστωτικά ιδρύματα για τη χορήγηση και απορρόφηση ρευστότητας, αντιστοίχως. Τέλος, διατηρεί τους λογαριασμούς στους οποίους κατατίθενται τα ελάχιστα αποθεματικά από τις τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη χώρα.

Νομισματική Πολιτική & Ευρωσύστημα

Ευρωσύστημα και Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ)

Το ΕΣΚΤ αποτελείται από:

- την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), και
- τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των 27 κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Η "Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας" και το "Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας" (Καταστατικό του ΕΣΚΤ) αποτελούν τη νομική βάση για το ΕΣΚΤ. Η Συνθήκη ρυθμίζει την εκτέλεση των λειτουργιών κεντρικής τράπεζας για τη ζώνη του ευρώ από την ΕΚΤ και τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες (ΕθνΚΤ). Το Καταστατικό ορίζει ειδικότερα τα σχετικά καθήκοντα και λειτουργίες της ΕΚΤ και των ΕθνΚΤ.

Τα νομικά κείμενα που θεσπίζουν το ΕΣΚΤ – η "Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας" και το "Καταστατικό του ΕΣΚΤ" – συντάχτηκαν με γνώμονα ότι όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ θα υιοθετήσουν το ευρώ και, επομένως, το ΕΣΚΤ θα εκτελεί όλα τα καθήκοντα που απορρέουν από το ενιαίο νόμισμα. Ωστόσο, έως ότου όλες οι χώρες της ΕΕ εισαγάγουν το ευρώ, το Ευρωσύστημα έχει αναλάβει τον ρόλο της νομισματικής αρχής. Ο όρος

"Ευρωσύστημα" βοηθά να γίνει κατανοητή η διάρθρωση των κεντρικών τραπεζών στη ζώνη του ευρώ.

Το Ευρωσύστημα, που είναι το σύστημα κεντρικών τραπεζών της ζώνης του ευρώ, περιλαμβάνει:

- την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), και
- τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ ως ενιαίο νόμισμα.

Η ζώνη του ευρώ περιλαμβάνει σήμερα 16 χώρες: την Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ιταλία, την Ισπανία, την Κύπρο, το Λουξεμβούργο, τη Μάλτα, την Ολλανδία, την Πορτογαλία, τη Σλοβακία, τη Σλοβενία και τη Φινλανδία.

Συναλλάγμα και συναλλαγματικά διαθέσιμα

Η Τράπεζα της Ελλάδος διαχειρίζεται για λογαριασμό της ΕΚΤ μέρος του συναλλαγματικού αποθέματος και χρυσού της τελευταίας, σύμφωνα με τις οδηγίες της ΕΚΤ.

Διεύθυνση Χρηματοοικονομικών Δραστηριοτήτων

Η Διεύθυνση Χρηματοοικονομικών Δραστηριοτήτων είναι αρμόδια για την εφαρμογή της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Ευρωσυστήματος, τη διαχείριση ιδίων διαθεσίμων της Τράπεζας της Ελλάδος, ως επίσης και του επιμερισμένου τμήματος διαθεσίμων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Ειδικότερα, η Διεύθυνση:

1. Εφαρμόζει την ενιαία νομισματική πολιτική σύμφωνα με τις αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ και διαχειρίζεται τη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος μέσω πράξεων ανοικτής αγοράς, πάγιων διευκολύνσεων και τήρησης ελάχιστων αποθεματικών,
2. Συμμετέχει στην εφαρμογή αποφάσεων συναλλαγματικής πολιτικής στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος (παρεμβάσεις στις αγορές συναλλάγματος), καθώς και στις διεργασίες του Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών II,
3. Διαχειρίζεται τα διαθέσιμα της Τράπεζας της Ελλάδος καθώς και το επιμερισμένο τμήμα των συναλλαγματικών διαθεσίμων της ΕΚΤ, με πράξεις στις διεθνείς αγορές,
4. Αναλύει τις εξελίξεις στις αγορές χρήματος συναλλάγματος και κεφαλαίων, και διερευνά τους κινδύνους στις διεθνείς αγορές.

Συστήματα πληρωμών και διακανονισμού

Η Τράπεζα της Ελλάδος ασκεί την επίβλεψη των συστημάτων και των μέσων πληρωμών, με σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητας, της αξιοπιστίας και της αποδοτικότητάς τους. Για την αποτελεσματικότερη άσκηση των καθηκόντων της σε ό,τι αφορά τα συστήματα πληρωμών, η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολουθεί τις εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο και τις υποδομές μεταφοράς κεφαλαίων διεθνώς, συγκεντρώνει, επεξεργάζεται και αναλύει στατιστικά στοιχεία για τις πληρωμές, καταρτίζει στατιστικά δελτία, διερευνά τις δυνατότητες βελτίωσης των μεθόδων για την αντιμετώπιση των κινδύνων που συνδέονται με τα συστήματα πληρωμών και τη λειτουργία των υποδομών, και τις αναθεωρεί εάν αυτό κρίνεται σκόπιμο.

Η Τράπεζα της Ελλάδος από τις 19 Μαΐου 2008 συμμετέχει στο Target2, το νέο διευρωπαϊκό σύστημα ταχείας μεταφοράς κεφαλαίων και διακανονισμού σε συνεχή χρόνο, που χρησιμοποιείται κυρίως για τις μεταφορές κεφαλαίων μεγάλης αξίας μεταξύ τραπεζών και για τη διεξαγωγή πληρωμών που συνδέονται με την άσκηση της νομισματικής πολιτικής. Η Τράπεζα της Ελλάδος λειτουργεί επιχειρησιακά την ελληνική συνιστώσα του συστήματος. Το έργο της Τράπεζας της Ελλάδος επικεντρώνεται, μεταξύ άλλων, στην παρακολούθηση της ροής των πληρωμών και των αναγκών σε ενδοημερήσια ρευστότητα και στη συγκέντρωση και επεξεργασία στοιχείων που αφορούν στη διαχείριση του συστήματος.

Διεύθυνση Συστημάτων Πληρωμών

Η Διεύθυνση Συστημάτων Πληρωμών είναι αρμόδια για τη διαχείριση της ελληνικής συνιστώσας (TARGET2-GR) του συστήματος πληρωμών TARGET2 του Ευρωσυστήματος. Επιβλέπει τα μέσα πληρωμής και τα συστήματα συμψηφισμού και διακανονισμού πληρωμών που λειτουργούν στη χώρα με στόχο να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία τους και ιδίως τον περιορισμό του συστημικού κινδύνου. Παρακολουθεί τις εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο και τις υποδομές μεταφοράς κεφαλαίων στις διεθνείς και ευρωπαϊκές αγορές, καθώς και στην εγχώρια αγορά. Συγκεντρώνει και επεξεργάζεται στατιστικά στοιχεία για τις πληρωμές και μεριμνά για τη σχετική ενημέρωση των δημοσιεύσεων της Τράπεζας της Ελλάδος και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι αρμόδια για την παρακολούθηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, η οποία αποβλέπει στον εντοπισμό των

παραγόντων που θα μπορούσαν να προκαλέσουν αστάθεια του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη χώρα και αξιολογεί το βαθμό ανθεκτικότητάς του.

1. Προωθεί ρυθμίσεις για τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και την αποτελεσματική διαχείριση χρηματοπιστωτικών κρίσεων, σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες αρχές της χώρας.
2. Παρακολουθεί τους τραπεζικούς κινδύνους, αναλύει τις εξελίξεις που τους επηρεάζουν και διαμορφώνει προτάσεις για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Παρακολουθεί επίσης τις εξελίξεις στις ασφαλιστικές και επενδυτικές εταιρίες, καθώς και στους Οργανισμούς Συλλογικών Επενδύσεων που δεν εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Διεύθυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Η Διεύθυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας παρακολουθεί τη σταθερότητα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, αναλύοντας τις εξελίξεις και τις προοπτικές σε επίπεδο συστήματος. Στο πλαίσιο αυτό, είναι αρμόδια για την παρακολούθηση και ποσοτικοποίηση των τραπεζικών κινδύνων και την ανάλυση των εξελίξεων που τους επηρεάζουν, καθώς και για τη διαμόρφωση προτάσεων για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Σχεδιάζει και αναπτύσσει ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests) για την αξιολόγηση των επιπτώσεων στο τραπεζικό σύστημα και στην οικονομία. Επίσης, παρακολουθεί τις εξελίξεις στις ασφαλιστικές και επενδυτικές εταιρίες, καθώς και στους Οργανισμούς Συλλογικών Επενδύσεων που δεν εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Τέλος, θα εκδίδει Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, σε συνεργασία με άλλες Διευθύνσεις της Τράπεζας.

Στατιστικά Στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος

Η συλλογή στατιστικών στοιχείων από νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (NXI), δηλαδή τις τράπεζες, και τα αμοιβαία κεφάλαια διαχείρισης διαθεσίμων) αποτελεί επίσης πολύ σημαντικό καθήκον της Τράπεζας. Η Τράπεζα της Ελλάδος συλλέγει στοιχεία για τα τραπεζικά επιτόκια καθώς και στοιχεία που απαρτίζουν τη νομισματική στατιστική (δάνεια, καταθέσεις και λοιπά στοιχεία του ενεργητικού και παθητικού των NXI). Τα στοιχεία αυτά αποστέλλονται στην ΕΚΤ, και συνεκτιμώνται στον υπολογισμό του μέσου ύψους των τραπεζικών επιτοκίων στη ζώνη του ευρώ και στην κατάρτιση των συγκεντρωτικών νομισματικών και πιστωτικών μεγεθών. Τα μεγέθη αυτά παρακολουθούνται στο πλαίσιο της νομισματικής ανάλυσης του Ευρωσυστήματος και η διαμόρφωσή τους επηρεάζει άμεσα τις αποφάσεις της νομισματικής πολιτικής.

Η Διεύθυνση Στατιστικής συλλέγει, επεξεργάζεται και δημοσιεύει στατιστικά στοιχεία σχετικά με τα νομισματικά και πιστωτικά μεγέθη, το ισοζύγιο πληρωμών,

τη διεθνή επενδυτική θέση και τους χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς της χώρας. Η συλλογή στατιστικών στοιχείων αποβλέπει τόσο στην κάλυψη των αναγκών της ίδιας της Τράπεζας για στατιστική πληροφόρηση όσο και στην εκπλήρωση των σχετικών υποχρεώσεων της προς την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και άλλους διεθνείς οργανισμούς αλλά και στην πληροφόρηση του κοινού και των ερευνητών στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Τα στατιστικά στοιχεία που καταρτίζονται από την Τράπεζα βασίζονται σε κοινούς, για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), ορισμούς και κατηγοριοποιήσεις. Ακολουθείται η διεθνής μεθοδολογία συλλογής και κατάρτισης των σχετικών στοιχείων όπως αυτή διαμορφώνεται με τις οδηγίες/κανονισμούς της ΕΚΤ, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της ΕΕ, ώστε να διασφαλίζεται η ομοιογένεια και η συγκρισιμότητά τους τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και διεθνώς. Οι μέθοδοι και οι τεχνικές που η Τράπεζα της Ελλάδος εφαρμόζει κατά τη συγκέντρωση των στοιχείων αποβλέπουν στον περιορισμό του κόστους αναγγελίας και επεξεργασίας των στοιχείων αλλά ταυτόχρονα λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη για έγκαιρη και έγκυρη πληροφόρηση.

Το νομικό πλαίσιο για την παροχή στοιχείων στην Τράπεζα της Ελλάδος καθορίζεται στα Άρθρα 2 και 55Γ του Καταστατικού της. Ειδικότερα, στο άρθρο 55Γ προβλέπονται:

- 1) Τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που υποχρεούνται να παρέχουν στατιστικά στοιχεία στην Τράπεζα καθώς και το είδος των απαιτούμενων στοιχείων,
- 2) Η υποχρέωση της Τράπεζας να τηρεί την εμπιστευτικότητα των στοιχείων που της αποστέλλονται, και
- 3) Οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους υπόχρεους παροχής στοιχείων σε περιπτώσεις παράβασης των πιο πάνω υποχρεώσεών τους.

Τραπεζογραμμάτια και κέρματα

Η Τράπεζα της Ελλάδος εκδίδει τραπεζογραμμάτια ευρώ, τα οποία κυκλοφορούν ως νόμιμο χρήμα, μετά από έγκριση της ΕΚΤ, και είναι αρμόδια για την κυκλοφορία και διαχείριση των τραπεζογραμμάτων και κερμάτων ευρώ στην Ελλάδα. Φροντίζει για την προμήθεια των αναγκαίων ποσοτήτων ανά αξία είτε από το Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμμάτων και Αξιών (ΙΕΤΑ), είτε από διασυνοριακές χρηματοπιστωτικές, καθώς και για την ασφαλή αποθήκευση, διακίνηση και την επανακυκλοφορία ή την καταστροφή τους. Ακόμη, μεριμνά για τη διασφάλιση απρόσκοπτων συναλλαγών στην αγορά και τον ομαλό εφοδιασμό των πιστωτικών ιδρυμάτων σε όλη την επικράτεια με τις εκάστοτε αναγκαίες ποσότητες τραπεζογραμμάτων και κερμάτων ευρώ, μέσω του δικτύου της Τράπεζας της Ελλάδος. Η Τράπεζα της Ελλάδος επεξεργάζεται και ελέγχει το σύνολο των τραπεζογραμμάτων και κερμάτων που συγκεντρώνεται από τις συναλλαγές ή κατατίθεται από τα πιστωτικά ιδρύματα με μηχανές υψηλής τεχνολογίας, διασφαλίζοντας τόσο την ποιότητα των

κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων όσο και τη γνησιότητά τους. Οι εργασίες αυτές εκτελούνται σε όλο το δίκτυο των καταστημάτων της Τράπεζας, αλλά κυρίως στις σύγχρονες εγκαταστάσεις του Κέντρου Επεξεργασίας και Διακίνησης Χρηματικού που λειτουργεί από το 2006 στην Αθήνα (Χαλάνδρι).

Διεύθυνση Ταμείων

1. Προβαίνει στην εκτίμηση των αναγκών παραγωγής και μεριμνά για την προμήθεια των απαραίτητων ποσοτήτων ευρώ ανά αξία τόσο από το Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών (ΙΕΤΑ), όσο και από διασυνοριακές χρηματοποστολές, καθώς και για την ασφαλή αποθήκευση και διακίνησή τους.
2. Διασφαλίζει τον ομαλό εφοδιασμό των πιστωτικών ιδρυμάτων σε όλη την επικράτεια με τις εκάστοτε αναγκαίες ποσότητες τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ, μέσω του δικτύου της Τράπεζας της Ελλάδος.
3. Συνεργάζεται με τα πιστωτικά ιδρύματα για όλα τα θέματα που αφορούν στην κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος στην Ελλάδα.
4. Εγγυάται την γνησιότητα και την άριστη ποιότητα των τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία.
5. Παρακολουθεί τη νομισματική κυκλοφορία, συνεργάζεται με την Ελληνική Αστυνομία στο έργο της παρακολούθησης και καταπολέμησης της παραχάραξης, και έχει την ευθύνη για την εφαρμογή στην Ελλάδα των αντίστοιχων οδηγιών της ΕΚΤ. της, όσο και από τα πιστωτικά ιδρύματα.
6. Μεριμνά για την ενημέρωση των ταμιών, των επαγγελματιών και του κοινού, σχετικά με τα τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ, καθώς και τα χαρακτηριστικά ασφαλείας τους.

Άλλες Αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος

Εποπτεία

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι αρμόδια για την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και ορισμένων κατηγοριών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας. Η εποπτεία ασκείται με βάση το νέο πλαίσιο της Βασιλείας II, όπως έχει ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία, καθώς και με κανόνες που μπορεί να θεσπίζει η Τράπεζα της Ελλάδος, κυρίως για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας, τον έλεγχο της εν γένει φερεγγυότητας, της ρευστότητας, της κεφαλαιακής επάρκειας και της συγκέντρωσης κινδύνων των εποπτευόμενων ιδρυμάτων, της επάρκειας και

αποτελεσματικότητας της εταιρικής διακυβέρνησης και των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, περιλαμβανομένων των διαδικασιών για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Η Τράπεζα της Ελλάδος καθορίζει επίσης κανόνες για τη διαφάνεια και σαφήνεια των όρων των συναλλαγών. Η αρμοδιότητα της εποπτείας περιλαμβάνει την παρακολούθηση της εφαρμογής του σχετικού θεσμικού πλαισίου και τη δυνατότητα λήψης διορθωτικών μέτρων και επιβολής διοικητικών κυρώσεων, περιλαμβανομένης της ανάκλησης της άδειας λειτουργίας των εποπτευόμενων ιδρυμάτων.

Συστήματα πληρωμών και διακανονισμού χρεογράφων

Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει:

(α) Την ευθύνη για τη διαχείριση και τη λειτουργία του Συστήματος Παρακολούθησης Συναλλαγών επί Τίτλων με Λογιστική Μορφή (Άυλοι Τίτλοι). Πρόκειται ουσιαστικά για το Σύστημα στο οποίο διακανονίζονται όλες οι συναλλαγές, που αφορούν σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου τόσο στην πρωτογενή όσο και στη δευτερογενή αγορά.

(β) Αναλάβει τον ταμειακό διακανονισμό των συναλλαγών των χρεογράφων του Χρηματιστηρίου Αξιών και του Χρηματιστηρίου Παραγώγων Αθηνών με σκοπό τον αξιόπιστο, ασφαλή και οριστικό διακανονισμό των συναλλαγών αυτών. Έτσι, όλες οι απαραίτητες χρεώσεις και πιστώσεις κεφαλαίων για τον διακανονισμό των χρηματιστηριακών συναλλαγών πραγματοποιούνται μέσω των λογαριασμών των εμπλεκόμενων φορέων που τηρούνται στην Τράπεζα της Ελλάδος.

(γ) Την ευθύνη της λειτουργίας της Ηλεκτρονικής Δευτερογενούς Αγοράς Τίτλων (ΗΔΑΤ). Πρόκειται για την οργανωμένη δευτερογενή αγορά για τους τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου. Ιδρύθηκε με στόχο τη δημιουργία μιας συγκροτημένης και αποτελεσματικής αγοράς η οποία είναι σε θέση να διασφαλίσει διαφάνεια στη διαμόρφωση των τιμών και μεγαλύτερη ρευστότητα.

(δ) Η επίβλεψη των συστημάτων πληρωμών ασκείται από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Συναλλαγματικά διαθέσιμα

Η Τράπεζα της Ελλάδος κατέχει και διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας στα οποία περιλαμβάνονται τα σε συνάλλαγμα και χρυσό διαθέσιμα της Τράπεζας της Ελλάδος και του Ελληνικού Δημοσίου με στόχο:

1. Τη διάθεση των αναγκαίων κεφαλαίων για τη συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς (π.χ. το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο).

2. Τη διαχείριση δοσοληψιών του Ελληνικού Δημοσίου σε ξένα νομίσματα και
3. Την εξασφάλιση της απαιτούμενης ετοιμότητας της Τράπεζας της Ελλάδος, στα πλαίσια του Ευρωσυστήματος, για την παροχή πρόσθετης ρευστότητας σε συνάλλαγμα προς την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, σε περίπτωση που καταστεί αναγκαία η παρέμβασή της στις αγορές συναλλάγματος.

Ταμίας και εντολοδόχος του Δημοσίου

Η Τράπεζα της Ελλάδος διατηρεί τρεχούμενους και προθεσμιακούς λογαριασμούς του Ελληνικού Δημοσίου και Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) σε ευρώ και συνάλλαγμα, αφενός για την ικανοποίηση εγχώριων αναγκών και αφετέρου για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους. Επίσης, εκτελεί εντολές πληρωμών και εισπράξεων του Ελληνικού Δημοσίου και ΝΠΔΔ που συνδέονται με ξένους αντισυμβαλλόμενους και παρέχει διαμεσολαβητικές υπηρεσίες για τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητές τους στον διεθνή χώρο.

Στατιστικά Στοιχεία για τα Νομισματικά Μεγέθη

Παράλληλα, η Τράπεζα καταρτίζει και δημοσιεύει τα νομισματικά και πιστωτικά μεγέθη που αφορούν την ελληνική οικονομία καθώς και τα μέσα επιτόκια που τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα εφαρμόζουν στις διάφορες κατηγορίες καταθέσεων και χορηγήσεων. Η Τράπεζα της Ελλάδος, εκτός από τη συγκέντρωση των στοιχείων της νομισματικής στατιστικής, καταρτίζει το ισοζύγιο πληρωμών και τους χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς της χώρας και, γενικότερα, συλλέγει και δημοσιεύει στο «Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας» στοιχεία που αφορούν στην ελληνική οικονομία. Επιπλέον, διενεργεί εξειδικευμένες στατιστικές έρευνες για θέματα σχετικά με τις αρμοδιότητές της (π.χ. έρευνες για το βαθμό χρέωσης των ελληνικών νοικοκυριών).

Η συλλογή στατιστικών στοιχείων αποβλέπει τόσο στην κάλυψη των αναγκών της ίδιας της Τράπεζας για στατιστική πληροφόρηση όσο και στην εκπλήρωση των σχετικών υποχρεώσεων της προς την ΕΚΤ και άλλους διεθνείς οργανισμούς αλλά και στην πληροφόρηση του κοινού και των ερευνητών στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Ειδικότερα, τα στοιχεία - πέραν της νομισματικής στατιστικής - που συγκεντρώνει και καταρτίζει η Τράπεζα της Ελλάδος αφορούν στις παρακάτω τέσσερις κατηγορίες:

- i. Στοιχεία ενεργητικού και παθητικού των επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας και στοιχεία των αγορών κεφαλαίων.
- ii. Ισοζύγιο πληρωμών και διεθνής επενδυτική θέση της Ελλάδος.
- iii. Χρηματοπιστωτικοί Λογαριασμοί της χώρας, με βάση τη μεθοδολογία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών 1995.
- iv. Γενικά Στοιχεία για την Ελληνική Οικονομία.

Έρευνα και Δημοσιεύσεις (δημοσίευση εκθέσεων και διεξαγωγή ερευνητικού έργου)

Στους σκοπούς της Τράπεζας της Ελλάδος περιλαμβάνεται η παρακολούθηση και ανάλυση της οικονομικής συγκυρίας και της νομισματικής πολιτικής. Για τον σκοπό αυτό, δημοσιεύεται, κάθε χρόνο στα τέλη Απριλίου, η Έκθεση του Διοικητή για την ελληνική οικονομία, προκειμένου να δώσει μια αντικειμενική και ολοκληρωμένη πληροφόρηση ως προς τις οικονομικές επιδόσεις και προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Επιπλέον, ετησίως δημοσιεύονται δύο εκθέσεις για τη νομισματική πολιτική, η Ετήσια Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής τον Φεβρουάριο, και η Ενδιάμεση Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής, τον Οκτώβριο, που υποβάλλονται στη Βουλή και στο Υπουργικό Συμβούλιο και περιγράφουν τη νομισματική πολιτική και τις οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ.

Τα βασικά οικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο παρουσιάζονται στο Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας και στο Δελτίο Περιφερειακής Οικονομικής Συγκυρίας Μακεδονίας-Θράκης τα οποία δημοσιεύονται σε μηνιαία βάση. Τα δύο αυτά στατιστικά δελτία παρουσιάζουν τις βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες οικονομικές εξελίξεις βάσει των πιο πρόσφατων διαθέσιμων στοιχείων, με σκοπό να δώσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα των οικονομικών εξελίξεων της Ελλάδας σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Οι ερευνητές της Τράπεζας της Ελλάδος πραγματοποιούν καινοτόμο έρευνα για να προαγάγουν την κατανόηση της επιστημονικής κοινότητας και του ευρύτερου κοινού σε θέματα νομισματικής πολιτικής, εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης, οικονομίας των αγορών και εποπτικής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα διοργανώνει εξειδικευμένα επιμορφωτικά σεμινάρια, ημερίδες και επιστημονικά συνέδρια. Έλληνες και ξένοι ερευνητές επισκέπτονται τακτικά την Τράπεζα της Ελλάδος, πραγματοποιούν διαλέξεις και συνεργάζονται με τους ερευνητές της Τράπεζας. Οι ερευνητικές εργασίες δημοσιεύονται σε ηλεκτρονική μορφή στον ιστοχώρο της Τράπεζας της Ελλάδος, σε έντυπη μορφή στο Οικονομικό Δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος το οποίο δημοσιεύεται δύο φορές τον χρόνο και στην ερευνητική σειρά «Δοκίμια Εργασίας της Τράπεζας της Ελλάδος» (Bank of Greece, Working Papers).

Κεφάλαιο 5

5.1 Η εποπτεία της τράπεζας της Ελλάδος

Οι εποπτικές αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος στο νέο χρηματοοικονομικό περιβάλλον

Με βάση το άρθρο 55Α του Καταστατικού της, η Τράπεζα της Ελλάδος “ασκεί την εποπτεία στα πιστωτικά ιδρύματα, καθώς και στις ακόλουθες κατηγορίες επιχειρήσεων και οργανισμών του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας: (α) εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing), (β) εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων, (γ) εταιρίες αμοιβαίων εγγυήσεων, (δ) ταμεία αντεγγύησης, (ε) ανταλλακτήρια συναλλάγματος, και (στ) εταιρίες διαμεσολάβησης στις διατραπεζικές αγορές”. Στόχοι της εποπτείας αυτής είναι “η σταθερότητα και αποτελεσματικότητα του πιστωτικού συστήματος και γενικότερα του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας” και “επίσης η εποπτεία αποβλέπει στη διαφάνεια των διαδικασιών και των όρων των συναλλαγών των υποκειμένων σε αυτή”. Με δεδομένα τον κυρίαρχο ρόλο της τραπεζικής διαμεσολάβησης στη χρηματοδότηση της οικονομίας και την καθοριστική συμμετοχή των τραπεζών στα συστήματα πληρωμών και τις αγορές χρήματος και κεφαλαίων, η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και κατ’ ακολουθίαν η ομαλή λειτουργία των αγορών και η ανάπτυξη της οικονομίας εξαρτώνται ουσιαστικά από τη σταθερότητα και την αποτελεσματική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.

Στο παρόν Πλαίσιο γίνεται συνοπτική περιγραφή των εποπτικών αρμοδιοτήτων της Τράπεζας της Ελλάδος, όπως αυτές καθορίζονται από το Καταστατικό της και τη νομοθεσία.

Εποπτεία

Η ανάγκη άσκησης εποπτείας στις τράπεζες προκύπτει από το διαμεσολαβητικό ρόλο που αυτές διαδραματίζουν μεταξύ καταθετών και δανειοληπτών. Οι τράπεζες δανείζουν, κατά κανόνα μακροπρόθεσμα, πολλαπλάσιο ποσό των ιδίων κεφαλαίων τους το οποίο αντλούν από τους καταθέτες και είναι (γενικά) υποχρεωμένες να επιστρέψουν σε πρώτη ζήτηση. Ειδικότερα, οι τράπεζες επιτελούν σημαντικό ρόλο στη μετατροπή της διάρκειας (από σχετικά βραχυπρόθεσμες καταθέσεις σε πιο μακροπρόθεσμα δάνεια), της ποσότητας (από μικρές καταθέσεις σε σχετικώς μεγάλα δάνεια), του κινδύνου (χορήγηση δανείων υψηλότερου κινδύνου από αυτόν που θα ήταν διατεθειμένοι να αναλάβουν οι καταθέτες) και του βαθμού ρευστότητας (τοποθετήσεις σε λιγότερο ρευστά στοιχεία από ό,τι οι καταθέσεις) των διαθέσιμων δανειακών κεφαλαίων. Κρίσιμο παράγοντα για τη σταθερότητα του πιστωτικού συστήματος, τη δυνατότητα δηλαδή οι τράπεζες να συνεχίζουν να επιτελούν ομαλά αυτό το ρόλο, αποτελεί η εμπιστοσύνη των καταθετών σε αυτές. Στόχος των εποπτικών αρχών είναι να εδραιώσουν την εμπιστοσύνη αυτή με τη διασφάλιση της οικονομικής ευρωστίας των επιμέρους πιστωτικών ιδρυμάτων και την ενίσχυση της ικανότητάς τους να αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις από τυχόν εξωγενείς διαταραχές, συμβάλλοντας στη σταθερότητα του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας.

Σύμφωνα με το Καταστατικό της (άρθρα 2 και 55), η Τράπεζα της Ελλάδος προωθεί και επιβλέπει την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών, καθώς και συστημάτων διαπραγμάτευσης, διακανονισμού και εκκαθάρισης εξωχρηματιστηριακών συναλλαγών επί τίτλων και λοιπών χρηματοπιστωτικών μέσων και, ενεργώντας σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις που διέπουν το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών, δύναται να θέτει τους κανόνες λειτουργίας τους. Τα πιστωτικά ιδρύματα που εποπτεύονται άμεσα από την Τράπεζα της Ελλάδος αποτελούν το 80% του χρηματοπιστωτικού τομέα. Εάν συμπεριληφθούν και οι επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα που ελέγχονται από τις τράπεζες, τότε το ποσοστό αυτό υπερβαίνει το 90%.

Σε ένα σύστημα απελευθερωμένο από διοικητικούς περιορισμούς, οι τοποθετήσεις των τραπεζών υπόκεινται σε πλήθος κινδύνων, τους οποίους είναι κατά κανόνα δύσκολο, αν όχι αδύνατον, να αξιολογήσουν επαρκώς οι καταθέτες, εκτός των άλλων επειδή δεν διαθέτουν την αναγκαία προς τούτο πληροφόρηση. Επιπλέον, οι τράπεζες, καθώς η κερδοφορία τους σχετίζεται άμεσα με την ανάληψη κινδύνων, έχουν κίνητρο να αναλαμβάνουν υψηλότερους κινδύνους από αυτούς που αναλογούν στους μετόχους τους (δηλ. στα ίδια κεφάλαιά τους). Με τον τρόπο αυτό, μέρος των κινδύνων μεταφέρεται στους καταθέτες τους ή και ευρύτερα στο κοινωνικό σύνολο, στην περίπτωση που τυχόν αποτυχία συγκεκριμένης τράπεζας επηρεάσει την εμπιστοσύνη σε ολόκληρο το πιστωτικό σύστημα. Για την κάλυψη των κινδύνων αυτών και την αποτροπή του κινδύνου μαζικής ανάληψης καταθέσεων λειτουργούν τα συστήματα εγγύησης των καταθέσεων, τα οποία όμως καλύπτουν το ποσό των καταθέσεων ανά καταθέτη έως ένα ορισμένο ύψος. Έτσι, ο έλεγχος των κινδύνων που αναλαμβάνουν τα επιμέρους πιστωτικά ιδρύματα έχει ανατεθεί σε ανεξάρτητες αρχές, ώστε να πιστοποιείται ότι οι κίνδυνοι αυτοί βρίσκονται μέσα σε (γενικώς) αποδεκτά όρια και να διασφαλίζεται το δημόσιο συμφέρον. Σε ορισμένες χώρες μάλιστα οι εποπτικές αρχές καλύπτουν και θέματα σχετικά με την προστασία των συναλλασσομένων και των καταναλωτών.

Η εποπτεία των τραπεζών, όπως αυτή εξειδικεύεται στο Κεφάλαιο Ε' του Ν. 3601/2007 (άρθρα 25-29) και στις σχετικές Πράξεις Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (ΠΔ/ΤΕ 2587 έως και 2596/20.8.2007), αφορά τον έλεγχο της φερεγγυότητας, της ρευστότητας, της κεφαλαιακής επάρκειας και της συγκέντρωσης κινδύνων, την επάρκεια της εταιρικής διακυβέρνησης, περιλαμβανομένων των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων, καθώς και τις στρατηγικές και τις διαδικασίες για τη διασφάλιση της διατήρησης των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων στο επίπεδο που απαιτείται για την κάλυψη των κινδύνων που αναλαμβάνουν.

Η αρμοδιότητα εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων περιλαμβάνει τη θέσπιση υποχρεωτικών κανόνων και την παρακολούθηση της εφαρμογής τους, εκτείνεται δε από την παροχή της άδειας λειτουργίας, του ελέγχου της καταλληλότητας του

Διοικητικού Συμβουλίου, της Διοίκησης και των στελεχών που εκπληρώνουν βασικές λειτουργίες, την απαίτηση λήψης διορθωτικών μέτρων, μέχρι και την επιβολή κυρώσεων (που υπό προϋποθέσεις δημοσιοποιούνται), περιλαμβανομένης και της ανάκλησης της άδειας λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Ο ρόλος των εποπτικών αρχών στο νέο θεσμικό πλαίσιο

Από την προαναφερθείσα νομοθεσία προκύπτει με σαφήνεια ότι οι εποπτικές αρχές οφείλουν να εκτιμούν σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα αν οι κίνδυνοι που αναλαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα καλύπτονται από τα ίδια κεφάλαιά τους, ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των οποίων αποτελεί και η απόδοσή τους, εφόσον βεβαίως αυτή πραγματοποιείται μέσα σε συνθήκες όπου τηρούνται οι κανόνες νομιμότητας. Ωστόσο, οι εποπτικές αρχές δεν προσδιορίζουν το επίπεδο αποδεκτού κινδύνου που πρέπει να αναλαμβάνει κάθε τράπεζα και κατά συνέπεια δεν καθορίζουν την τιμολόγηση των τραπεζικών προϊόντων (όπως συνέβαινε υπό το καθεστώς των διοικητικών ρυθμίσεων που καταργήθηκαν στην αρχή της δεκαετίας του 1990), ούτε, βεβαίως, συναποφασίζουν με τις διοικήσεις των επιμέρους τραπεζών για τις σχετικές πολιτικές.

Ειδικότερα, ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδος γίνεται με βάση: (α) προκαθορισμένους κανόνες, ή (β) τα εσωτερικά υποδείγματα των ίδιων των τραπεζών, καθώς και τις αναφορές που οφείλουν οι τράπεζες να υποβάλλουν κάθε τρίμηνο στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι βασικές αρχές που διέπουν την αξιολόγηση αυτή αποβλέπουν στην αντιμετώπιση της μεταβλητότητας των ίδιων κεφαλαίων, ώστε να αποτρέπεται έγκαιρα η μείωση του Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας κάτω από το ελάχιστο επιτρεπόμενο όριο.

Η μεθοδολογία και οι πρακτικές που εφαρμόζονται θα πρέπει να ικανοποιούν και τις ακόλουθες απαιτήσεις και ανάγκες:

— Την εύλογη απαίτηση των εποπτευόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων για διαφοροποιημένη αντιμετώπιση από τις εποπτικές αρχές, ανάλογα τόσο με το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των συναλλαγών τους όσο και με την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης κινδύνων και των μηχανισμών ελέγχου που εφαρμόζουν.

— Την ανάγκη για διαφάνεια. Η αποτελεσματικότητα της εποπτείας που ασκεί η Τράπεζα της Ελλάδος υπόκειται σε διαρκή παρακολούθηση και αξιολόγηση από διεθνείς φορείς και άλλους ιδιωτικούς οργανισμούς αξιολόγησης. Η αξιολόγηση αυτή αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της συνολικής αξιολόγησης της χώρας ως προς το βαθμό κινδύνου που αναλαμβάνουν οι ξένοι επενδυτές αλλά και, ιδίως, ως προς το αν ο τραπεζικός τομέας αποτελεί πηγή συστημικού κινδύνου σε εθνικό και διασυννοριακό επίπεδο. Πρέπει να επισημανθεί ότι από τις αξιολογήσεις που έχουν

διενεργηθεί διαπιστώθηκε ότι η Τράπεζα της Ελλάδος ασκεί αποτελεσματικά τον εποπτικό ρόλο της, παρά την αναπόφευκτη ανάγκη διαρκών προσαρμογών στις διαδικασίες, τη μεθοδολογία και τις πρακτικές που εφαρμόζει.

— Την ανάγκη εναρμόνισής τους με τα διεθνή πρότυπα. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδίως το τελευταίο διάστημα, ως πρώτη προτεραιότητα έχει τεθεί η σύγκλιση των εποπτικών πρακτικών, με στόχο όχι μόνο την αποτελεσματικότητα της εποπτείας τόσο σε ομαλές περιόδους όσο και σε περιπτώσεις διασυννοριακής κρίσης, αλλά και για τη μείωση ή και εξάλειψη των επικαλύψεων που αυξάνουν το διοικητικό κόστος της εποπτείας. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο Συμβούλιο Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (4.12.2007) επισημάνθηκε η αναγκαιότητα να ενσωματωθεί και στις εθνικές ρυθμίσεις ο στόχος για την ευρωπαϊκή σύγκλιση των εποπτικών πρακτικών.

Διαφάνεια συναλλαγών

Ενώ η προληπτική εποπτεία αναμφίβολα αποτελεί κρίσιμο παράγοντα προστασίας των καταθετών, η ανάθεση στην Τράπεζα της Ελλάδος της αρμοδιότητας εποπτείας της διαφάνειας των συναλλαγών αποσκοπεί στο να περιορίσει την επίπτωση από τη διαφορά ως προς το επίπεδο πληροφόρησης και ως προς την ικανότητα αξιολόγησης μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων και συναλλασσόμενων και να ενισχύσει τη διαπραγματευτική δύναμη των τελευταίων. Όμως η αρμοδιότητα αυτή, αν και έχει ουσιώδη σημασία για τη λειτουργία του ανταγωνισμού προς όφελος των συναλλασσόμενων, δεν καλύπτει όλα τα θέματα που σχετίζονται με την προστασία των καταναλωτών, ούτε βεβαίως αυτά που αφορούν την τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Αντιμετώπιση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Ο Ν. 2331/24.8.1995 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 3424/13.12.2005 για την πρόληψη χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, αποτελεί το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για την πρόληψη των ενεργειών που οδηγούν στο “ξέπλυμα χρήματος” και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, το οποίο, μεταξύ άλλων, προβλέπει τις υποχρεώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων και των λοιπών χρηματοπιστωτικών οργανισμών για την αντιμετώπιση των ενεργειών που σχετίζονται με τα εγκλήματα αυτά και εξουσιοδοτεί την Τράπεζα της Ελλάδος να ελέγχει την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων του νόμου από τα πιστωτικά ιδρύματα και τους εποπτευόμενους από αυτήν χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.

Η τήρηση των διατάξεων αυτών αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση τόσο της επάρκειας του εσωτερικού ελέγχου (Παράρτημα 4 της ΠΔ/ΤΕ 2577/2006) όσο και της αντιμετώπισης του λειτουργικού κινδύνου και του κινδύνου φήμης. Σκοπός των ρυθμίσεων είναι να διασφαλιστεί η επάρκεια της πολιτικής και των μηχανισμών ελέγχου των τραπεζών για τον εντοπισμό και την αναφορά των ύποπτων συναλλαγών, καθώς η προληπτική εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος εξαντλείται στη διασφάλιση της επάρκειας και αποτελεσματικότητας των σχετικών διαδικασιών και στην επιβολή των αναγκαίων διορθωτικών μέτρων ή και κυρώσεων. Είναι φανερό ότι η επάρκεια των συστημάτων ελέγχου των τραπεζών συμβάλλει καθοριστικά και στην αποτελεσματική εφαρμογή του συνολικού νομοθετικού πλαισίου καταπολέμησης της εν λόγω εγκληματικής δραστηριότητας.

Η υποχρέωση αναφορών αποτελεί ευθύνη των Διοικήσεων των τραπεζών που προκύπτει άμεσα από το νόμο. Οι εν λόγω αναφορές δεν υποβάλλονται στην Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς αυτή δεν έχει ανακριτικά καθήκοντα, αλλά στην Εθνική Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες, που είναι και η αρμόδια να τις αξιολογήσει ανακριτικά. Επίσης, η αρμοδιότητα απαγόρευσης κίνησης λογαριασμών, μεταβίβασης ή εκποίησης περιουσιακών στοιχείων (πάγωμα) ανατίθεται στον Ανακριτή ή στο Δικαστικό Συμβούλιο και σε εξαιρετικές περιπτώσεις στον πρόεδρο της Εθνικής Αρχής.

Εάν προκύψει ότι υπάρχουν στοιχεία που θα δικαιολογούσαν την αναφορά στην Αρχή και αυτή δεν έγινε, επιβάλλονται κυρώσεις, αφού προηγουμένως δοθεί η δυνατότητα στις τράπεζες να διατυπώσουν τις απόψεις τους. Προς το σκοπό αυτό, σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική και για λόγους αποτελεσματικότητας, γίνονται έλεγχοι, κατά κύριο λόγο σε κεντρικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο υποκαταστημάτων, επειδή από τις μεμονωμένες συναλλαγές των υποκαταστημάτων δεν είναι πάντοτε δυνατόν να προκύψει η συνολική εικόνα του πελάτη ή της συναλλαγής.

Συνεργασία με άλλες αρχές

Η Τράπεζα της Ελλάδος για την αποτελεσματική υλοποίηση των εποπτικών της αρμοδιοτήτων και αναγνωρίζοντας τα οφέλη αλλά και την αναγκαιότητα της συνεργασίας με άλλες ελληνικές και ξένες αρχές, συμμορφώνεται πλήρως με τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας και τις διαδικασίες και πρότυπα που τίθενται από την Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Εποπτείας (CEBS) και άλλων φορέων, που αναφέρονται στη συνεργασία μεταξύ αρχών σε εθνικό ή διασυνοριακό επίπεδο.

Επιπρόσθετα, η Τράπεζα της Ελλάδος έχει προσυπογράψει μια σειρά διμερών και πολυμερών Μνημονίων Συνεργασίας με Εποπτικές Αρχές τόσο κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και τρίτων χωρών, στις οποίες ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι έχουν παρουσία, μέσω θυγατρικών ή υποκαταστημάτων. Τα πολυμερή μνημόνια συνεργασίας έχουν διαμορφωθεί, κυρίως, με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για τη συνεργασία σε θέματα διατήρησης της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και διασυννοριακής διαχείρισης κρίσεων.

Με πρωτοβουλία της Τράπεζας της Ελλάδος έχει διαμορφωθεί και υπογραφεί πολυμερές μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών εννέα χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης για θέματα τραπεζικής εποπτείας.

Επίλογος

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι η κεντρική τράπεζα της χώρας μας. Διατηρεί 21 υποκαταστήματα, 38 πρακτορεία και 5 θυρίδες σε όλη την Ελλάδα. Έχει το μονοπώλιο της έκδοσης και κυκλοφορίας του χρήματος σε συνεννόηση με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Ασκεί νομισματική πολιτική με σκοπό τον έλεγχο της συνολικής προσφοράς χρήματος και της ρευστότητας της οικονομίας μας. Εποπτεύει το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας, θεσπίζοντας κανόνες και κριτήρια ως προς την φερεγγυότητα και την εύρυθμη λειτουργία όλων των τραπεζών. Τέλος λειτουργεί ως τελικός χρηματοδότης των τραπεζών της Ελλάδας. Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της οικονομίας της χώρας.

Βιβλιογραφία - Πηγές

1. Ψυχομάνης, Σπ., Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Αθήνα 2008.
2. Σαράντης Λώλος, Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και Οικονομική Ανάπτυξη, Αθήνα 2006.
3. Παναγιώτης Κορλίρας, Νομισματική θεωρία και πολιτική, Αθήνα 2006
4. Κ.Π. Στεριώτη – Χρήμα και διεθνές τραπεζικό σύστημα, Αθήνα 1991.
5. www.bankofgreece.gr
6. Θωμαδάκης Σταύρος – Ξανθάκης Εμμανουήλ – Αγορές Χρήματος και κεφαλαίου, Αθήνα 2006.
7. Ζαχαριάδης – Σούρας, Χρήμα – Πίστη - Τράπεζες, Β' έκδοση, Αθήνα 2002.
8. Peter Howells – Keith Bain, Χρήμα – Πίστη – Τράπεζες, Μια Ευρωπαϊκή προσέγγιση, μετάφραση Μιχαλά Τατιάνα, Βασίλα Άννα, Δασκαλάκης Παναγιώτης, Αθήνα 2009.